

CHARAKTERYSTYKA POSTAW POLAKÓW WOBEC WPROWADZENIA DO OBROTU FINANSOWEGO WARTOŚCI MAJĄTKOWYCH POCHODZĄCYCH Z NIELEGALNYCH I NIEUJAWNIONYCH ŹRÓDEŁ

Przedstawione wyniki są obrazem poglądów studentów w zakresie:

1. Określenia obszaru pojęciowego definicji procesu prania brudnych pieniędzy w ujęciu potocznym.
2. Zdefiniowania stopnia znajomości w zakresie faktograficznym oraz rozumienia istoty zjawiska prania brudnych pieniędzy oraz metod przeciwdziałania procederowi przez osoby stanowiące próbę badawczą.
3. Określenia roli i znaczenia poszczególnych źródeł informacji w procesie budowania światopoglądu osób uczestniczących w badaniu w zakresie opinii nad procesem prania brudnych pieniędzy.
4. Poznania stopnia akceptacji patologii o charakterze ekonomiczno-finansowym.

Zróżnicowanie poglądów studentów wynika z indywidualnej hierarchii wartości i celów uporządkowanych według samodzielnie rozumianej użyteczności.

1. Pojęcie prania brudnych pieniędzy w świetle badań bezpośrednich

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że większość (88,30 %) respondentów wyraziło pogląd, że pranie brudnych pieniędzy polega na stworzeniu pozorów legalnego pochodzenia dla wprowadzanych do obiegu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych i nieujawnionych źródeł (tabela 15). Z poglądem tym nie zgodziło się 11,70 % próby badawczej. W grupie tej 7,17 % było zdania, że pranie brudnych pieniędzy polega na nielegalnym wyprowadzeniu środków finansowych z systemów bankowych. Zbiorowość stanowiąca 3,40 % badanych, opowiedziała się za wersją, że pranie brudnych pieniędzy polega na wypłaceniu honorarium członkowi zorganizowanej grupy przestępczej za wykonanie zlecenia związanego z naruszeniem prawa. Za wykryciem przez Generalnego Inspektora Izby Skarbowej nielegalnej transakcji z udziałem środków finansowych pochodzących z tzw. szarej strefy i jej wstrzymaniem, jako istoty prania brudnych pieniędzy, opowiedziało się także 0,38 % respondentów. Osoby deklarujące, że nie wiedzą na czym polega pranie brudnych pieniędzy oraz uważające, że należy łączyć je z innym zakresem czynności, niż wyżej wymienione, stanowiły grupy po 0,38 %.

Interesujący pod względem dalszego praktycznego wykorzystania otrzymanych wyników, jest stopień zróżnicowania w zakresie opinii dotyczących istoty procesu legalizacji środków finansowych w poszczególnych środowiskach akademickich (wykres 9), który zilustrowano poprzez agregację odpowiedzi respondentów w dwie ogólniejsze kategorie:

1. Istotą prania brudnych pieniędzy jest stworzenie pozorów legalnego pochodzenia dla pieniędzy uzyskanych z działalności przestępczej, którą stanowiły wskazania drugiej z sześciu możliwych odpowiedzi.
2. Pozostałych możliwych odpowiedzi.

Występujące zróżnicowanie w sposób istotny wpłynęło na wynik testu niezależności chi-kwadrat Pearsona. Wartość statystyki testowej χ^2 znajduje się w obszarze krytycznym¹⁰⁹, co nakazuje odrzucenie hipotezy H_0 o niezależności badanych cech. Zatem można twierdzić, że typ uczelni wywiera istotny wpływ na znajomość i rozumienie istoty zagadnienia prania brudnych pieniędzy.

Tabela 15

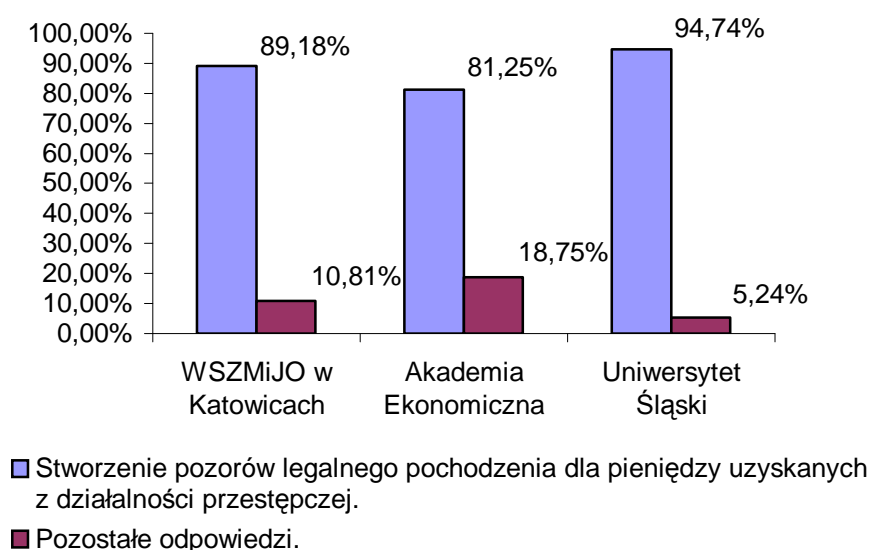
STRUKTURA POGLĄDÓW RESPONDENTÓW W ZAKRESIE ISTOTY ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Zakres pojęciowy istoty zjawiska prania brudnych pieniędzy	Wynik
Z nielegalnym wyprowadzeniem środków finansowych z systemu bankowego.	7,17
Ze stworzeniem pozorów legalnego pochodzenia dla pieniędzy uzyskanych z działalności przestępczej	88,30
Z identyfikacją i wstrzymaniem przez Generalnego Inspektora Izby Skarbowej transakcji z udziałem pieniędzy pochodzących z tzw. „szarej strefy”.	0,38
Z wynagrodzeniem dla członka grupy przestępczej za wykonanie zalecenia związanego z naruszeniem prawa.	3,40
Nie wiem na czym polega pranie brudnych pieniędzy.	0,38
Z innym zakresem czynności nie wymienionych wcześniej.	0,38

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wykres 9

ZRÓŻNICOWANIE ZAGREGOWANYCH OPINII DOTYCZĄCYCH ISTOTY ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W ZALEŻNOŚCI OD TYPU UCZELNI (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

¹⁰⁹ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 8,49$, przy wartości krytycznej $\chi^2^* = 5,99$.

Z kolei takie czynniki jak wiek i płeć studentów oraz trybu studiów (stacjonarny, niestacjonarny) jak i stopień zaawansowania nauki (pierwszy, ostatni rok studiów) nie mają wpływu na postrzeganie istoty zjawiska prania brudnych pieniędzy. Otrzymane wyniki testów chi-kwadrat,¹¹⁰ nie dają podstaw do twierdzenia, że którakolwiek z wyżej wymienionych cech wywiera istotny wpływ na znajomość istoty procesu legalizacji środków finansowych. Strukturę odpowiedzi przedstawia tabela 16.

Tabela 16

STRUKTURA WPLYWU CECH JAKOŚCIOWYCH NA ZNAJOMOŚĆ ISTOTY ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	1	2	3	4	5	6
Płeć respondentów						
Kobieta	6,83	88,82	0,62	2,48	0,62	0,62
Mężczyzna	7,69	87,50	0,00	3,85	0,96	0,00
Wiek respondentów						
Do 25 lat	7,38	88,52	0,41	3,28	0,00	0,41
Od 25 do 30 lat	0,00	83,33	0,00	0,00	16,67	0,00
Powyżej 30 lat	11,11	88,89	0,00	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania						
Stacjonarny	8,04	88,39	0,00	2,68	0,00	0,89
Niestacjonarny	6,54	88,24	0,65	3,27	1,31	0,00
Stopień zaawansowania nauki						
Pierwszy rok studiów	8,06	86,29	0,81	4,03	0,00	0,81
Ostatni rok studiów	6,38	90,07	0,00	2,13	1,42	0,00

Legenda:

1. Nielegalne wyprowadzenie środków finansowych z systemu bankowego.
2. Stworzenie pozorów legalnego pochodzenia dla pieniędzy uzyskanych z działalności przestępczej.
3. Generalny Inspektor Izby Skarbowej dokonuje wstrzymania transakcji finansowej z udziałem pieniędzy pochodzących z tzw. „szarej strefy”.
4. Wynagrodzenie dla członka grupy przestępczej za wykonanie zlecenia związanego z naruszeniem prawa.
5. Nie wiem, na czym polega pranie brudnych pieniędzy.
6. Z innym zakresem czynności nie wymienionych wcześniej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

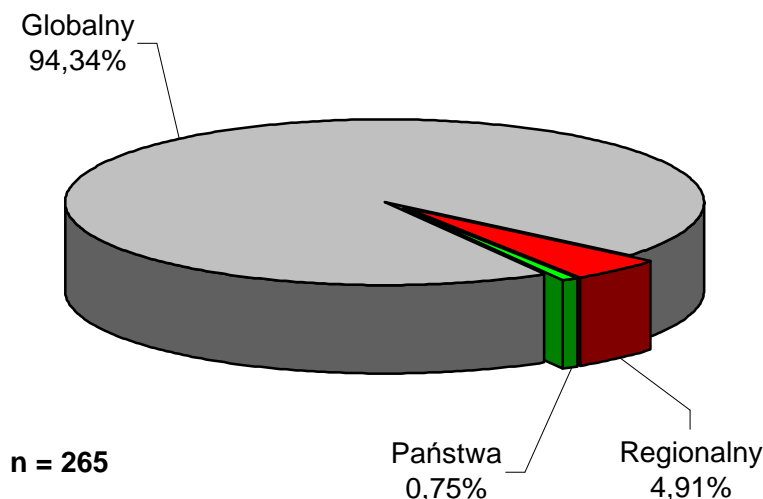
¹¹⁰ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na znajomość istoty zjawiska prania brudnych pieniędzy przez respondentów:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Płeć: kobieta, mężczyzna.	0,11	0,05	1	3,84
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	0,30	0,05	2	5,99
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	0,002	0,05	1	3,84
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	0,91	0,05	1	3,84

Zdefiniowanie, według oceny respondentów, wielkości obszaru w jakim funkcjonują powiązane ze sobą wyspecjalizowane grupy przestępcze zajmujące się praniem brudnych pieniędzy było istotnym elementem formułowanej definicji. Wśród badanych, aż 94,34 % było przekonanych, że pranie brudnych pieniędzy jest procesem o zasięgu globalnym. Warto podkreślić, że tylko 0,75 % poparło pogląd, że proceder prania pieniędzy jest zjawiskiem o zasięgu lokalnym. Pozostali respondenci stanowiący 4,91 % grupę, uważali, że pranie pieniędzy realizowane jest w obrębie poszczególnych regionów świata. Wyrażone opinie dotyczące zasięgu geograficznego zjawiska prania brudnych pieniędzy w poszczególnych środowiskach akademickich pozwalają wnioskować o spójności, braku wewnętrznych sprzeczności w formułowanych opiniach przez poszczególne środowiska akademickie, a próbą badawczą.

Wykres 10

ZASIĘG GEOGRAFICZNY ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY WEDŁUG RESPONDENTÓW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Czynniki: wiek i płeć studentów, stopień zaawansowania nauki (pierwszy, ostatni rok studiów) oraz tryb studiowania (stacjonarny, niestacjonarny) nie mają wpływu ¹¹¹ na

¹¹¹ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na zdefiniowanie obszaru zasięgu zjawiska prania brudnych pieniędzy przez respondentów:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2
Typ uczelni	3,12	0,05	4	9,49
Płeć: kobieta, mężczyzna.	0,10	0,05	2	5,99
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	10,74	0,05	4	9,49
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	2,19	0,05	2	5,99
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	1,78	0,05	2	5,99

ocenę zasięgu geograficznego zjawiska prania brudnych pieniędzy przez respondentów. Otrzymane wyniki testów niezależności chi-kwadrat, pomimo że χ^2 dla wpływu wieku respondentów należy do obszaru krytycznego, nie daje podstaw do twierdzenia, że którakolwiek z cech jakościowych wywiera istotny wpływ na sposób postrzegania przez respondentów zasięgu geograficznego zjawiska prania brudnych pieniędzy. Strukturę odpowiedzi przedstawia tabela 17.

Tabela 17

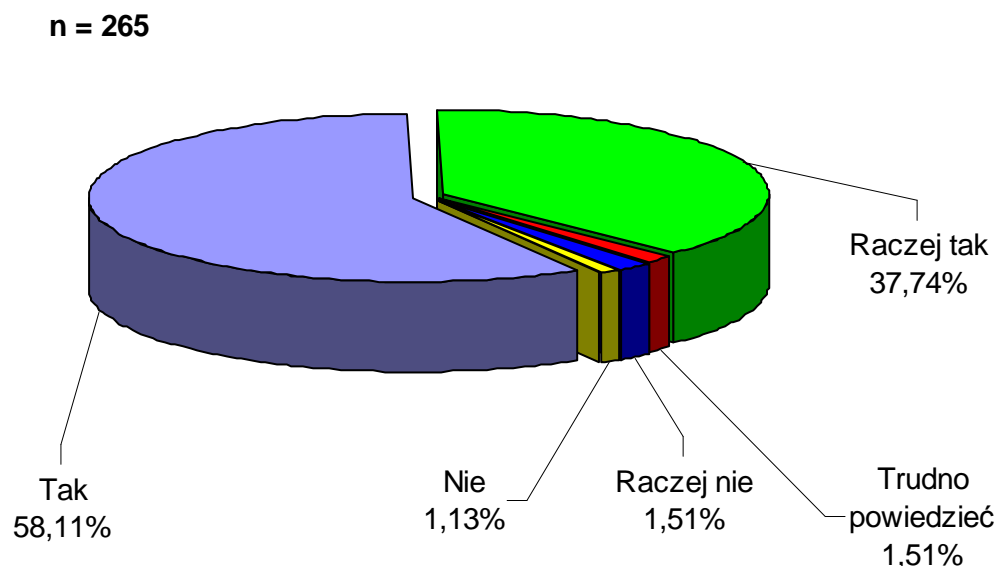
STRUKTURA WPŁYWU CECH JAKOŚCIOWYCH NA OKREŚLENIE ZASIĘGU GEOGRAFICZNEGO ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Glo- balnym	Regio- nalnym	Państwa
Rodzaj uczelni			
WSZMiJO w Katowicach	94,59	4,05	1,35
Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego	91,67	7,29	1,04
Uniwersytet Śląski w Katowicach	96,84	3,16	0,00
Płeć respondentów			
Kobieta	94,41	4,97	0,62
Mężczyzna	94,23	4,81	0,96
Wiek respondentów			
Do 25 lat	94,26	5,33	0,41
Od 25 do 30 lat	91,67	0,00	8,33
Powyżej 30 lat	100,00	0,00	0,00
Tryb studiowania			
Stacjonarny	93,75	6,25	0,00
Niestacjonarny	94,77	3,92	1,31
Stopień zaawansowania nauki			
Pierwszy rok studiów	95,16	4,84	0,00
Ostatni rok studiów	93,62	4,96	1,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Część respondentów stanowiąca 58,11 % próby badawczej zdecydowanie akceptuje pogląd, że proces prania brudnych pieniędzy jest jednym z obszarów zainteresowania zorganizowanej przestępczości. Wśród osób wahających się, twierdzących raczej tak, znalazła się aż ponad jedna trzecia osób uczestniczących w badaniu, tj. 37,74 %. Pozostała część, stanowiąca 4,15 % studentów biorących udział w badaniu tworzą trzy grupy respondentów. Pierwszą z nich, określoną przez 1,51 %, to osoby które w tym zakresie nie potrafiły w sposób precyzyjny wyrazić swojej opinii oraz osoby, 1,13 %, twierdzące zdecydowanie, że pranie brudnych pieniędzy odbywa się poza zorganizowaną działalnością przestępczą. Trzecią grupę, stanowiącą 1,51 % próby badawczej, to osoby skłonne przyznać, że pranie brudnych pieniędzy nie jest raczej tematem zainteresowania grup przestępczych.

PRANIE BRUDNYCH PIENIĘDZY JAKO JEDEN Z OBSZARÓW ZAINTERESOWANIA
ZORGANIZOWANEJ PRZESTĘPCZOŚCI WEDŁUG RESPONDENTÓW

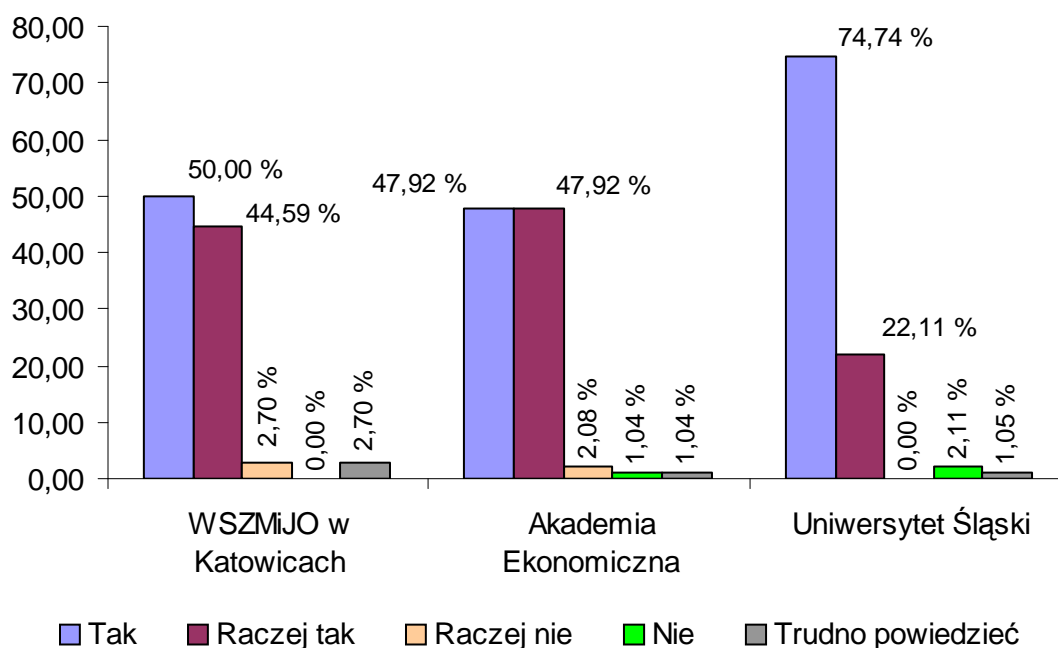

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Istotnym elementem dla zdefiniowania pojęcia prania brudnych pieniędzy, jest występujące zróżnicowanie, (wykres 12), które w sposób istotny wpłynęło na wynik testu niezależności chi-kwadrat Pearsona. Wartość statystyki testowej χ^2 należy do obszaru krytycznego ¹¹², co zobowiązuje do odrzucenia hipotezy H_0 o niezależności badanej cechy. Można zatem twierdzić, że typ uczelni wywiera istotny wpływ na znajomość i rozumienie zagadnienia prania brudnych pieniędzy jako jednego z elementów zainteresowania zorganizowanej przestępczości.

¹¹² Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 21,73$, przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 15,51$.

ZRÓŻNICOWANIE OPINII DOTYCZĄCYCH ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY JAKO DZIEDZINY ZAINTERESOWANA ZORGANIZOWANEJ PRZESTĘPCZOŚCI (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Otrzymane wyniki testów niezależności chi-kwadrat Pearsona¹¹³, nie dają podstaw do twierdzenia, że którakolwiek z pozostałych cech jakościowych: wiek i płeć respondentów oraz stopień zaawansowania nauki (pierwszy, ostatni rok studiów) i tryb studiowania (stacjonarny, niestacjonarny) wywiera istotny wpływ na sposób oceny powiązań zorganizowanej przestępczości ze zjawiskiem prania brudnych pieniędzy. Strukturę odpowiedzi przedstawia tabela 18.

¹¹³ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na zdefiniowanie zależności pomiędzy zorganizowaną przestępczością, a zjawiskiem prania brudnych pieniędzy w ocenie respondentów:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Płeć: kobieta, mężczyzna.	5,89	0,05	4	9,49
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	4,51	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	7,21	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,36	0,05	4	9,49

Tabela 18

ZJAWISKO PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY JAKO DZIEDZINA ZORGANIZOWANEJ PRZESTĘPCZOŚCI W OCENIE RESPONDENTÓW (dane w % dla n = 265)

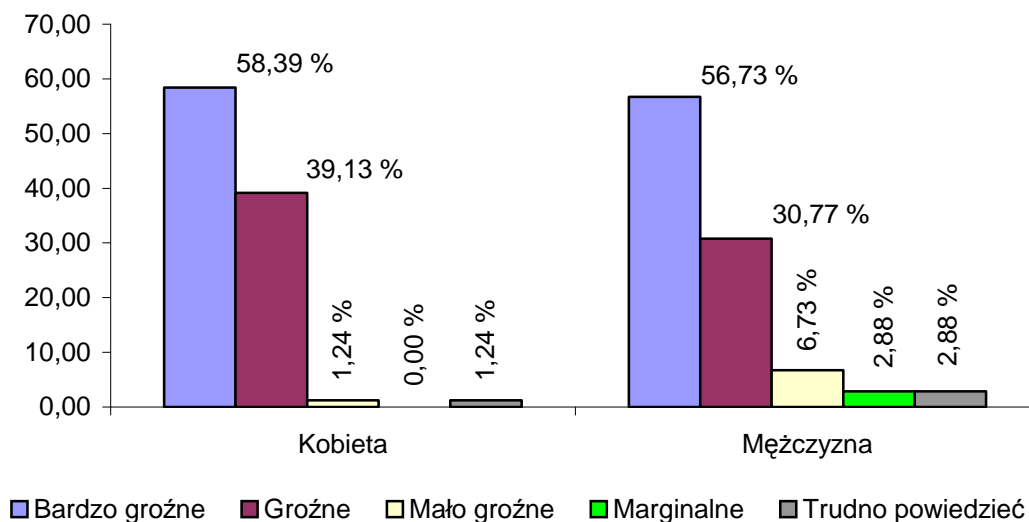
Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem
Płeć respondentów					
Kobieta	53,42	42,86	1,24	0,62	1,86
Mężczyzna	65,38	29,81	1,92	1,92	0,96
Wiek respondentów					
Do 25 lat	56,56	38,93	1,64	1,23	1,64
Od 25 do 30 lat	66,67	33,33	0,00	0,00	0,00
Powyżej 30 lat	88,89	11,11	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	58,93	36,61	1,79	2,68	0,00
Niestacjonarny	57,52	38,56	1,31	0,00	2,61
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	54,84	40,32	2,42	0,81	1,61
Ostatni rok studiów	60,99	35,46	0,71	1,42	1,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wyniki prowadzonych badań upoważniają do stwierdzenia, że grupa stanowiąca od 84,90 % do 93,59 % próby badawczej, dla trzech obszarów odniesienia: państwa, regionu oraz globu, wyraziła przekonanie, że pranie brudnych pieniędzy stwarza bardzo duże oraz duże zagrożenie dla poszczególnych systemów finansowych. Pewnym zaskoczeniem jest stosunkowo duży odsetek osób, które oświadczyły, że nie posiadają w tym zakresie sprecyzowanego poglądu: tak uważa 6,42 % próby badawczej, w przypadku oceny zjawiska w skali globalnej, 4,15 % w odniesieniu do regionów świata oraz 1,89 % w stosunku do poszczególnych państw. Pozostałą część stanowiły osoby, które były przekonane, że zjawiska prania brudnych pieniędzy stwarza nieznaczne lub małe zagrożenie. Za tą wersją opowiedziało się 8,68 % osób uczestniczących w badaniu, przy ocenie zagrożenia w skali globalnej, 10,95 % respondentów tak uważało w odniesieniu do poszczególnych regionów świata, w stosunku do bezpieczeństwa krajowych systemów finansowych pogląd ten podzieliło 4,53 % próby badawczej. Na szczególną uwagę, w tym obszarze badawczym, zasługuje płeć respondentów. Cecha ta wykazała zróżnicowanie (wykres 13), które w sposób istotny wpłynęło na wynik testu niezależności chi-kwadrat Pearsona. Można zatem twierdzić, że płeć wywiera istotny wpływ na określenie poziomu zagrożenia dla krajowych systemów finansowych, w skali globalnej, wartość testu chi-kwadrat silnie zbliżyła się do wartości krytycznej.¹¹⁴

¹¹⁴ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 9,43$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 9,49$ w skali globalnej oraz $\chi^2 = 6,95$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 9,49$ w odniesieniu do regionu.

ZRÓŻNICOWANIE OPINII DOTYCZĄCYCH ZAGROŻENIA DLA KRAJOWYCH SYSTEMÓW FINANSOWYCH ZE STRONY ZJAWISKA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Interesujący wydaje się fakt, że wśród osób nie przypominających sobie że słyszały o konkretnym przypadku prania brudnych pieniędzy przeważał pogląd, że zjawisko legalizacji środków finansowych jest bardzo groźne w skali globalnej oraz regionu. Jako druga w kolejności była wymieniana odpowiedź „groźne” w wymiarze globalnym i regionu. Natomiast wśród osób, które słyszały o przypadkach prania brudnych pieniędzy, proporcje były odwrotne. Wartość statystyki chi-kwadrat choć nie świadczy o tym, że jest to zależność statystycznie istotna, jest jednak bliska wartości krytycznej.¹¹⁵ Omówione różnice nie dotyczą poglądów na temat zagrożenia państwa. Tu w obu przypadkach dominowała odpowiedź „bardzo groźne”.

Tabela 19

STOPIEŃ ZAGROŻENIA DLA SYSTEMÓW FINANSOWYCH W SKALI GLOBU, REGIONU I PAŃSTWA W OPINII RESPONDENTÓW (dane w % dla n = 265)

Stopień zagrożenia dla systemów finansowych	Globu	Regionu	Państwa
Bardzo groźny	41,13	35,09	57,74
Groźny	43,77	49,81	35,85
Nie wiem	6,42	4,15	1,89
Mało groźny	6,42	9,06	3,40
Marginalny	2,26	1,89	1,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

¹¹⁵ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 6,67$ przy wartości krytycznej $\chi^2_{*} = 7,81$ w skali globalnej oraz $\chi^2 = 6,51$ przy wartości krytycznej $\chi^2_{*} = 7,81$ w odniesieniu do regionu.

Otrzymane wyniki testów niezależności chi-kwadrat Pearsona¹¹⁶, nie dają podstaw do twierdzenia, że którakolwiek z pozostałych cech jakościowych wywiera istotny wpływ na sposób oceny przez respondentów stopnia zagrożenia dla systemów finansowych w skali globalnej, regionu i kraju. Strukturę odpowiedzi dla skali globalnej przedstawia tabela 20, dla regionu tabela 21, natomiast w odniesieniu do kraju ilustruje to tabela 22.

Tabela 20

STOPIEŃ ZAGROŻENIA DLA SYSTEMÓW FINANSOWYCH W SKALI GLOBALNEJ PRZEZ
ZJAWISKO PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W OPINII RESPONDENTÓW
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Bardzo groźny	Groźny	M mało groźny	Marginalny	Nie wiem
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	43,24	39,19	6,76	4,05	6,76
Akademia Ekonomiczna	47,92	42,71	4,17	0,00	5,21
Uniwersytet Śląski w Katowicach	32,63	48,42	8,42	3,16	7,37
Płeć respondentów					
Kobieta	44,72	44,72	4,35	0,62	5,59
Mężczyzna	35,58	42,31	9,62	4,81	7,69
Wiek respondentów					
Do 25 lat	39,75	45,08	6,56	2,05	6,56
Od 25 do 30 lat	58,33	16,67	8,33	8,33	8,33
Powyżej 30 lat	55,56	44,44	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	39,29	42,86	8,93	1,79	7,14
Niestacjonarny	42,48	44,44	4,58	2,61	5,88
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	36,29	43,55	8,87	2,42	8,87
Ostatni rok studiów	45,39	43,97	4,26	2,13	4,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

¹¹⁶ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na określenie stopnia zagrożenia dla systemów finansowych przez zjawisko prania brudnych pieniędzy w skali globalnej

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	8,96	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	9,43	0,05	4	9,49
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	7,06	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	2,46	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	5,74	0,05	4	9,49

Tabela 21

**STOPIEŃ ZAGROŻENIA DLA SYSTEMÓW FINANSOWYCH W SKALI REGIONU PRZEZ
ZJAWISKO PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W OPINII RESPONDENTÓW**
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Bardzo groźny	Gro- źny	Mało groźny	Margi nalny	Nie wiem
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	37,84	37,84	13,51	4,05	6,76
Akademia Ekonomiczna	39,58	53,13	6,25	0,00	1,04
Uniwersytet Śląski w Katowicach	28,42	55,79	8,42	2,11	5,26
Płeć respondentów					
Kobieta	39,13	49,07	8,07	0,62	3,11
Mężczyzna	28,85	50,96	10,58	3,85	5,77
Wiek respondentów					
Do 25 lat	32,38	52,05	9,43	1,64	4,51
Od 25 do 30 lat	66,67	16,67	8,33	8,33	0,00
Powyżej 30 lat	66,67	33,33	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	31,25	55,36	8,93	1,79	2,68
Niestacjonarny	37,91	45,75	9,15	1,96	5,23
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	35,48	50,00	8,06	1,61	4,84
Ostatni rok studiów	34,75	49,65	9,93	2,13	3,55

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Pomimo, że wartość statystyki chi-kwadrat nie jest zależnością statystycznie istotną, tak jak w pozostałych cechach jakościowych¹¹⁷, interesujące wydają się różnice w sposobie

¹¹⁷ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na określenie stopnia zagrożenia dla systemów finansowych przez zjawisko prania brudnych pieniędzy w skali regionu

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	14,85	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	6,95	0,05	4	9,49
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	14,56	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	3,04	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	0,62	0,05	4	9,49

postrzegania przez respondentów z różnych uczelni, stopień zagrożenia dla systemów finansowych w ramach państwa i regionu ze strony zjawiska prania brudnych. W ocenie zagrożenia w skali państwa dominowały odpowiedzi „bardzo groźne”. Jako druga w kolejności była wymieniana odpowiedź „groźne. Natomiast podczas oceny zagrożenia w skali regionu proporcje były odwrotne

Tabela 22

STOPIEŃ ZAGROŻENIA DLA SYSTEMÓW FINANSOWYCH W SKALI PAŃSTWA PRZEZ
ZJAWISKO PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W OPINII RESPONDENTÓW
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Bardzo groźny	Groźny	Mało groźny	Marginalny	Nie wiem
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	60,81	29,73	4,05	4,05	1,35
Akademia Ekonomiczna	63,54	32,29	3,13	0,00	1,04
Uniwersytet Śląski w Katowicach	49,47	44,21	3,16	0,00	3,16
Wiek respondentów					
Do 25 lat	56,97	36,89	3,28	0,82	2,05
Od 25 do 30 lat	66,67	16,67	8,33	8,33	0,00
Powyżej 30 lat	66,67	33,33	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	58,04	35,71	4,46	0,89	0,89
Niestacjonarny	57,52	35,95	2,61	1,31	2,61
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	56,45	35,48	4,84	1,61	1,61
Ostatni rok studiów	58,87	36,17	2,13	0,71	2,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Przedstawione wyniki upoważniają do stwierdzenia, że zjawisko prania brudnych pieniędzy w ujęciu potocznym jest postrzegane przez Polaków, jako proces o międzynarodowym zasięgu. Zjawisko to polega na legalizacji wartości majątkowych pochodzą-

Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na określenie stopnia zagrożenia dla systemów finansowych przez zjawisko prania brudnych pieniędzy w skali państwa

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	13,93	0,05	8	15,51
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	9,05	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	1,72	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,07	0,05	4	9,49

cych z nielegalnej działalności gospodarczej lub przestępczej, której inicjatorami i głównymi wykonawcami są zorganizowane grupy przestępcze. 99,25 % respondentów postrzegało legalizację środków finansowych jako zjawisko o zasięgu międzynarodowym. Wyniki dokonanej analizy wpływu poszczególnych cech jakościowych na zagadnienie umiędzynarodowienia procesu prania brudnych pieniędzy przedstawia tabela 23.

Tabela 23

STOPIEŃ UMIĘDZYNARODOWIENIA PROCESU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY WEDŁUG CECH RESPONDENTÓW (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Zasięg międzynarodowy	Zasięg krajowy
Rodzaj uczelni		
WSZMiJO w Katowicach	98,65	1,35
Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego	98,96	1,04
Uniwersytet Śląski w Katowicach	100,00	0,00
Płeć respondentów		
Kobieta	99,38	0,62
Mężczyzna	99,04	0,96
Wiek respondentów¹¹⁸		
Do 25 lat	99,59	0,41
Od 25 do 30 lat	91,67	8,33
Powyżej 30 lat	100,00	0,00
Tryb studiowania		
Stacjonarny	100,00	0,00
Niestacjonarny	98,69	1,31
Stopień zaawansowania nauki		
Pierwszy rok studiów	100,00	0,00
Ostatni rok studiów	98,58	1,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Żadna z cech jakościowych nie wywiera istotnego wpływu na sposób definiowania zasięgu geograficznego zjawiska prania brudnych pieniędzy przez studentów śląskich uczelni.

Z kolei, 88,30 % osób uczestniczących w badaniu wyraziło pogląd, że istotą legalizacji środków finansowych jest uzyskanie pozorów legalności dla wartości majątkowych pochodzących z działalności przestępczej. Występujące zróżnicowanie w zakresie wpływu cech jakościowych (wykres 9), upoważniło do wyrażenia opinii, że typ uczelni ściśle związany z profilem studiów, wywiera istotny wpływ na znajomość i rozumienie istoty procesu legalizacji wartości majątkowych.

Natomiast w zakresie zainteresowania zjawiskiem prania brudnych pieniędzy przez zorganizowaną przestępczość, 95,85 % respondentów wyraziło opinię „tak” i „raczej tak” (wykres 11), że pranie brudnych pieniędzy jest jednym z obszarów zainteresowania

¹¹⁸ Ze względu na bardzo małą liczebność próby badawczej w przedziałach wiekowych od 25 do 30 lat i powyżej 30 lat, uzyskane wyniki w tych przedziałach należy pominąć.

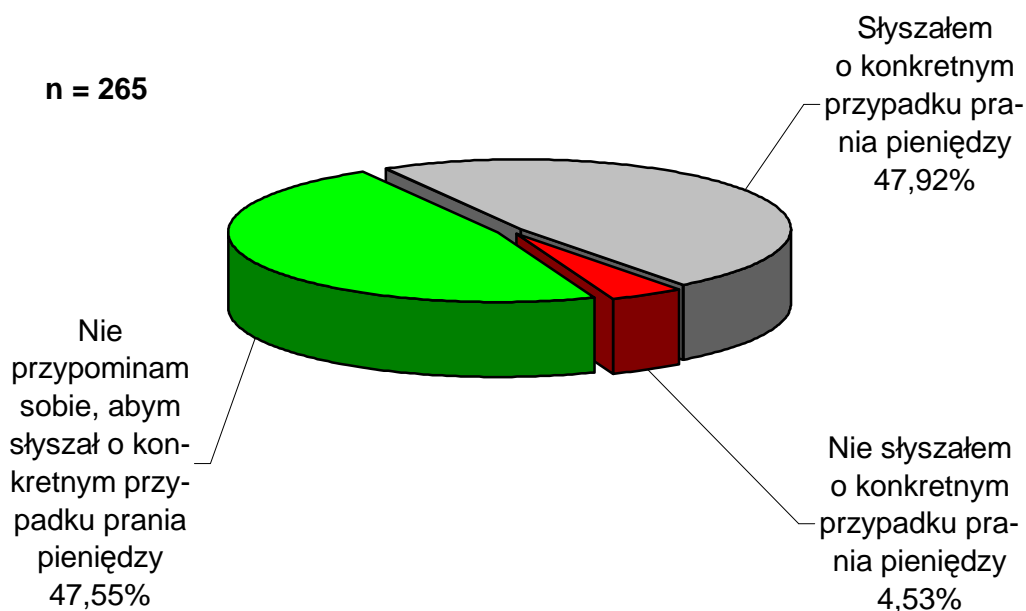
zorganizowanej przestępczości. Występujące zróżnicowanie w zakresie wpływu cech jakościowych (wykres 12), upoważniło do wyrażenia opinii, że typ uczelni ściśle związany z profilem studiów, wywiera istotny wpływ na określenie stopnia zainteresowania zjawiskiem prania brudnych pieniędzy przez zorganizowane grupy przestępcze. Interesujący jest również fakt, że na to samo pytanie, ale w formie otwartej, nie sugerującej odpowiedzi, podobny pogląd wyraziło tylko 10,94 % respondentów.

2. Wydarzenia związane z procesem prania brudnych pieniędzy w ocenie respondentów

Interesujące i ważne dla wyników przeprowadzonych badań było sprawdzenie czy publicznie prowadzona debata na temat powiązań elit politycznych ze światem przestępczym kształtowała poglądy uczestników badań, czy respondenci dostrzegają nowe obszary działalności zorganizowanej przestępczości wynikające z dokonujących się procesów integracyjnych? 47,92 % respondentów, zdecydowanie stwierdziło, że słyszało o konkretnym przypadku prania pieniędzy. Wyrazicielami odmiennej odpowiedzi była grupa, stanowiąca 4,53 % próby badawczej, która wyraziła opinię, że nie słyszała o działaniach zmierzających lub mających za cel legalizację środków finansowych. W zaprezentowanym zestawieniu (wykres 14) zwraca uwagę bardzo duży odsetek odpowiedzi „nie przypominam sobie”, który świadczyć może między innymi o tym, że respondenci nie przywiązują wagi do tego typu informacji i szybko je zapominają. Grupę tą stanowiło aż 47,55 % próby badawczej. W ramach niniejszego obszaru badawczego uzyskane wyniki, ze względu na dużą różnorodność, zostały podzielone na trzy kategorie:

1. Brak wpływu badanej cechy jakościowej na pozyskanie i zapamiętywanie przez studentów informacji dotyczących konkretnych przypadków prania brudnych pieniędzy.
2. Brak statystycznie udokumentowanej zależności, prawdopodobieństwo wpływu badanej cechy jakościowej na pozyskiwanie i zapamiętywanie informacji o konkretnych przypadkach prania brudnych pieniędzy jest mniejsze niż 95 %.
3. Z prawdopodobieństwem większym niż 95 % można stwierdzić, że badana cecha jakościowa wywiera istotny wpływ na pozyskiwanie i zapamiętywanie przez respondentów informacji dotyczących konkretnych przypadków prania brudnych pieniędzy.

KONTAKT RESPONDENTÓW Z INFORMACJĄ O KONKRETNYM PRZYPADKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Do pierwszej kategorii należy zaliczyć wpływ systemu studiowania: stacjonarny i niestacjonarny na zdolność respondentów do pozyskiwania i zapamiętywania informacji o konkretnych przypadkach prania brudnych pieniędzy. Strukturę odpowiedzi przedstawia tabela 24.

Tabela 24

ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW DOTYCZĄCYCH UMIEJĘTNOŚCI POZYSKIWANIA I ZAPAMIĘTANIA INFORMACJI O KONKRETNYM PRZYPADKACH PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY A SYSTEMEM STUDIOWANIA (dane w % dla n = 265)

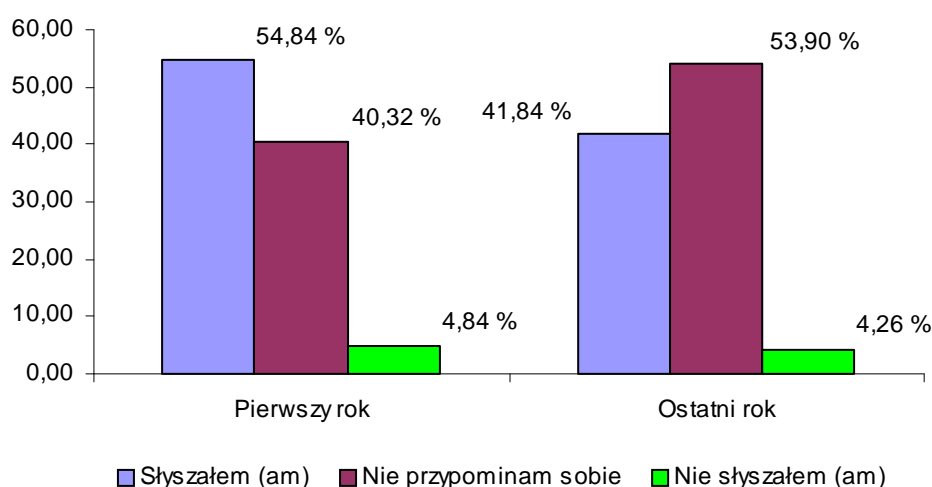
System studiowania	Słyszałem	Nie przypominam sobie	Nie słyszałem
Stacjonarny	48,21	46,43	5,36
Niestacjonarny	47,71	48,37	3,92

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Drugą kategorię wyników stanowią przypadki, w których występujące zróżnicowane znalazło potwierdzenie poprzez to, że wartość statystyki testowej χ^2 zbliżyła się do obszaru krytycznego. Dotyczy to wpływu stopnia zaawansowania nauki, pierwszy i ostatni rok studiów, na zdolność pozyskiwania i zapamiętywania przez respondentów informacji o konkretnych przypadkach prania brudnych pieniędzy.

Wykres 15

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW PIERWSZEJ I OSTATNIEGO ROKU W ZAKRESIE KONTAKTU Z INFORMACJĄ O KONKRETNYM PRZYPADKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Interesujące jest zróżnicowanie, wśród studentów pierwszego i ostatniego roku, polegające na symetrycznie odmiennej dominacji dwóch odpowiedzi: słyszałem o konkretnym przypadku prania brudnych pieniędzy i nie przypominam sobie, że zetknąłem się z tego typu informacją, przy stałym poziomie odpowiedzi nie miałem kontaktu z tego typu informacjami.

Do trzeciej grupy zaklasyfikowano sytuacje, w których istotny wpływ na proces pozyskiwania i zapamiętywania informacji o konkretnych przypadkach prania brudnych pieniędzy wywierają następujące cechy jakościowe:

1. Płeć respondentów – wykres 16.
2. Rodzaj uczelni – wykres 17.

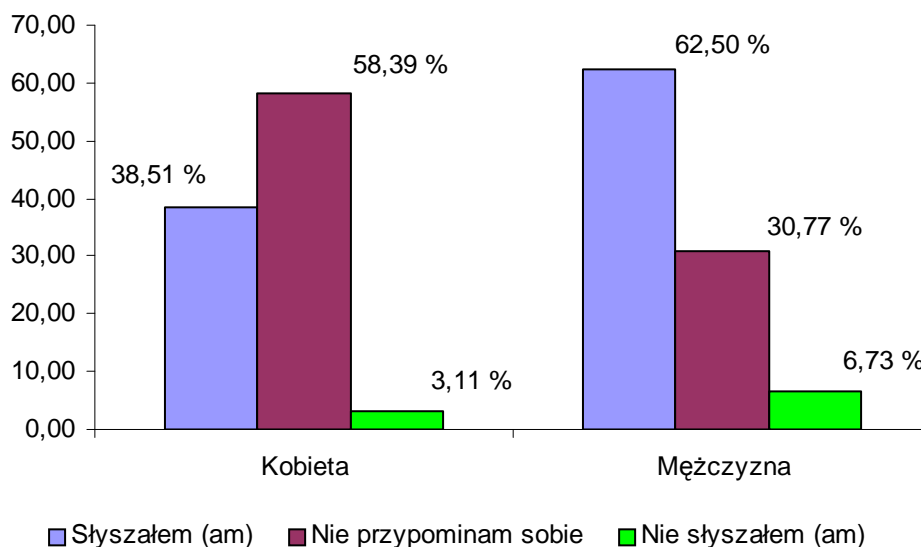
Zależności te potwierdzają wyniki testu chi-kwadrat.¹¹⁹

¹¹⁹ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na pozyskiwanie i zapamiętywanie informacji o przypadkach prania brudnych pieniędzy

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	13,01	0,05	4	9,49
Płeć: kobieta, mężczyzna.	19,56	0,05	2	5,99
Wiek: do 25 lat, (25-30] lat, powyżej 30 lat.	1,21	0,05	4	9,49

Wykres 16

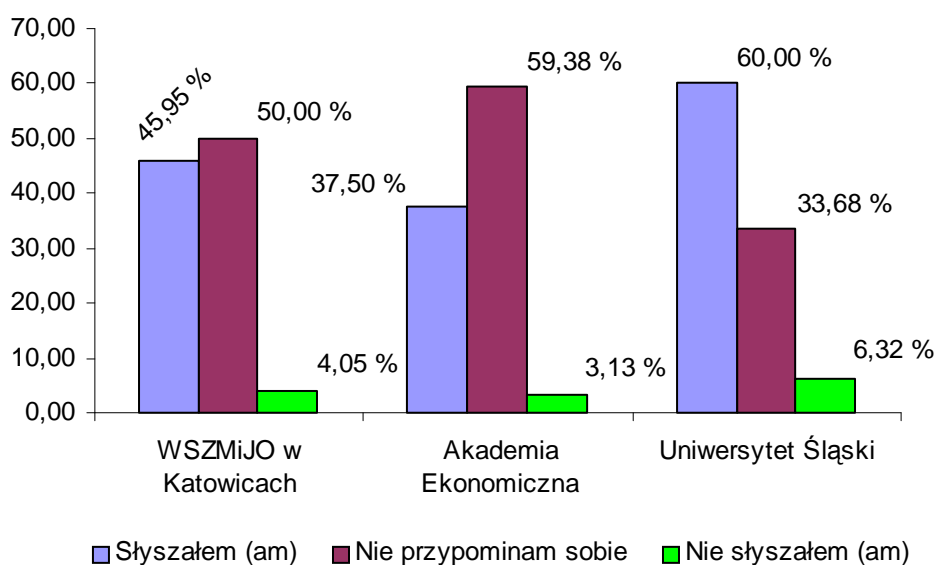
ZRÓŻNICOWANIE OPINII KOBIECI I MĘŻCZYŹN W ZAKRESIE KONTAKTU Z INFORMACJĄ
O KONKRETNYM PRZYPADKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wykres 17

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW RÓŻNYCH UCZELNI W ZAKRESIE KONTAKTU
Z INFORMACJĄ O KONKRETNYM PRZYPADKACH PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY
(n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

<i>System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.</i>	0,35	0,05	2	5,99
<i>Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów</i>	4,93	0,05	2	5,99

Występujące zróżnicowanie w zakresie płci, świadczy że mężczyźni zadeklarowali większą zdolność pozyskiwania i zapamiętywania tego typu informacji. Grupa stanowiąca 62,5 % mężczyzn zadeklarowała kontakt z informacjami o konkretnym przypadku prania brudnych pieniędzy, w przeciwieństwie do kobiet, które zaprzeczyły obcowaniu z tego typu informacjami. Pogląd ten wyraziło 61,50 % kobiet stanowiących próbę badawczą.

W przypadku wpływu rodzaju uczelni, kierunku studiów, na umiejętność pozyskiwania i zapamiętywania informacji o praniu brudnych pieniędzy występujące zróżnicowanie jest bardziej złożone. W dwóch uczelniach o charakterze ekonomicznym: Wyższej Szkoły Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach oraz Akademii Ekonomicznej w Katowicach, przewagę posiadały wypowiedzi: nie przypominam sobie oraz nie miałem kontaktu z tego typu informacjami. Pomiedzy tymi uczelniami nastąpiło wyraźne zróżnicowanie w zakresie ich natężenia: w Akademii Ekonomicznej w Katowicach wynosiło 62,51 %, a w Wyższej Szkole Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych było 54,05 %. Diametralnie odmienna sytuacja zaistniała wśród studentów Uniwersytetu Śląskiego, którzy w zdecydowanej większości, bo aż 60 % zadeklarowało kontakt z informacjami o praniu brudnych pieniędzy, przy 33,68 % nie przypominających sobie że słyszeli o konkretnych przypadkach oraz 6,32 % grupie, która zaprzeczyła kontaktowi z tego typu informacjami.

Czwartą grupę stanowią relacje występujące pomiędzy wiekiem respondentów, a deklarowaną zdolnością pozyskiwania i zapamiętywania informacji o konkretnych przypadkach prania brudnych pieniędzy. Strukturę odpowiedzi przedstawia tabela 25.

Tabela 25

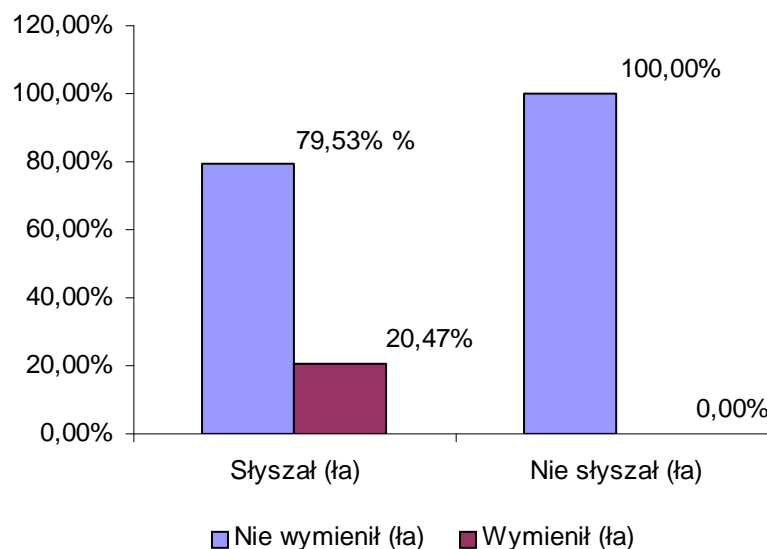
**ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW W RÓŻNYM WIEKU DOTYCZĄCYCH
POZYSKIWANIA I ZAPAMIĘTYWANIA INFORMACJI O KONKRETNYM PRZYPADKACH
PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)**

Wiek respondentów	Słyszałem	Nie przypominam sobie	Nie słyszałem
Do 25 lat	47,95	47,13	4,92
Od 25 do 30 lat	50,00	50,00	0,00
Powyżej 30 lat	44,44	55,56	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Istotnym elementem uzyskanych wyników, jest fakt, że z 47,92 % respondentów, (wykres 14) stanowiących 100 % osób deklarujących znajomość okoliczności legalizacji środków finansowych, tylko 20,47 % wskazało konkretny przypadek prania brudnych pieniędzy. Zależność tą przedstawia wykres 18. Uzasadnieniem tej sytuacji wydaje się najbardziej prawdopodobna okoliczność polegająca na tym, że respondenci nie przywiązują wagi do tego typu informacji i szybko je zapominają. Z grona osób, które deklarowały, że nie słyszały o konkretnym przypadku legalizacji środków finansowych, nikt nie przedstawił przykładu.

ODSETEK RESPONDENTÓW POTRAFIĄCYCH WSKAZAĆ KONKRETNY PRZYPADEK PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Osoby deklarujące, że słyszały o konkretnych przypadkach prania brudnych pieniędzy, wskazywały najbardziej medialne afery gospodarczo-polityczne kraju, tabela 26.

Tabela 26

WSKAZANE PRZEZ RESPONDENTÓW PRZYPADKI PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w %)

Hasłowe określenie zdarzeń	Odsetek w grupie osób deklarujących, że słyszały o konkretnym przypadku praniu pieniędzy (n = 127)	Odsetek w próbie badawczej (n=265)
Afera paliwowa	13,39	6,42
Afera PZU	5,51	2,64
Afera Rywina	5,51	2,64
Afera FOZZ	4,72	2,26
Afera starachowicka	1,57	0,75
Afera jednoręki bandyty	1,57	0,75
Działalność wydawnictwa Stella Maris	0,79	0,38
Działalność fundacji „Porozumienie bez Barier”	0,79	0,38
Działalność Kościoła Głosiceli Dobrej Nowiny	0,79	0,38

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Dokonana agregacja przedstawionych przypadków prania brudnych pieniędzy umożliwiła wyłonienie dwóch ogólniejszych kategorii. W ramach pierwszej, 7,93 % respondentów wskazało przypadki, w których formalne instytucje państwowe: prokuratura bądź Komisje Sejmowe postawiły zarzut prania brudnych pieniędzy. Drugą grupę stanowiły przypadki, w których w kontekście przekazywanych informacji powijał się problem legalizacji środków finansowych. Wyrazicielami tej opinii było 8,67 % studentów.

Agregacja dziedzin nieformalnej działalności gospodarczej i kryminalnej, dokonana na podstawie wskazań respondentów (wykres 19) umożliwiła wydzielenie dwóch obszarów aktywności zorganizowanej przestępczości:¹²⁰

1. „Brudnej działalności przestępczej” - powszechnie znanej, często będącej fabułą filmów fabularnych, opowiadającej o: narkotykach, porwaniach, zabójstwach na zlecenie.
2. „Czystej działalności przestępczej” – określanej mianem przestępstw białych kołnierzyków, działań niewidocznych, realizowanych przez najwyższej klasy specjalistów z wykorzystaniem najnowszych zdobyczy nauki i techniki.

Ranking zaproponowany przez respondentów został zdominowany przez pierwszą grupę przestępstw, w której zdecydowanie przewodzi przekonanie - 76,98 %, że budowanie oraz zarządzanie rynkiem narkotykowym jest jednym z obszarów zainteresowania zorganizowanej działalności przestępczej. Pozostałe przestępstwa, z dwukrotnie mniejszą ilością wskazań, bo 34,34 %, rozpoczynają: zabójstwa i porwania na zlecenie oraz terroryzm. Przestępstwa o charakterze finansowym zostały sklasyfikowane dopiero w drugiej części listy. Szeroko rozumiane oszustwa podatkowe uzyskały 15,47 % wskazań respondentów. Istotnym elementem w procesie definiowania zakresu pojęciowego prania brudnych pieniędzy w ujęciu potocznym jest fakt, że na pytanie: czy pranie brudnych pieniędzy jest jednym z obszarów zainteresowania zorganizowanej przestępczości? respondenci udzielili różnych odpowiedzi. Na pytanie zamknięte, sugerujące odpowiedź „tak” – udzieliło 58,11 % próby badawczej, „raczej tak” – odpowiedziało 37,74 % wszystkich uczestników badania. Natomiast na pytanie otwarte, w którym poproszono respondentów o przedstawienie znanych im form działalności zorganizowanej przestępczości, pranie brudnych pieniędzy wytypowało tylko 10,94 % respondentów.

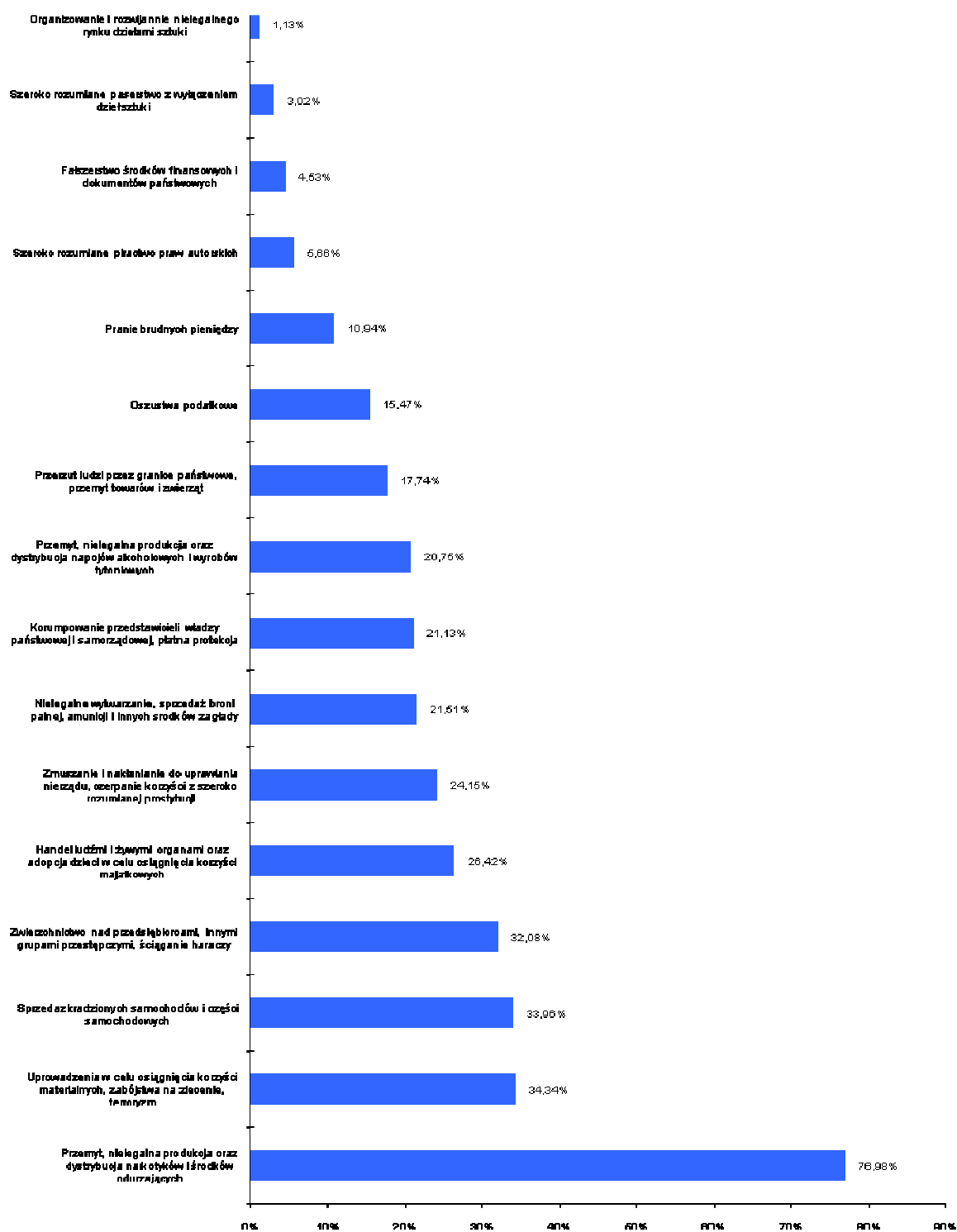
Spośród dziedzin zainteresowania i obszarów aktywności zorganizowanych grup przestępczych (wykres 19) zostały wydzielone dwie grupy pod względem statystycznym:

1. Rodzaje działalności, które zostały wskazane przez ponad 70 % respondentów.
2. Dziedziny zainteresowania grup przestępczych, które uzyskały mniej niż 70 % wskazań osób uczestniczących w badaniu.

W ramach pierwszej grupy, do której został zaliczony przemysł, nielegalna produkcja oraz dystrybucja narkotyków i środków odurzających – 76,98 %, została dokonana pełna analiza w zakresie udziału pięciu cech jakościowych oraz testu niezależności chi-kwadrat w celu stwierdzenia czy którakolwiek z cech jakościowych wywiera istotny wpływ na sposób postrzegania nielegalnej produkcji oraz dystrybucji narkotyków i środków odurzających jako dziedziny życia przestępczego. Pozostałe obszary zainteresowania i aktywności zorganizowanych grup przestępczych zostały przedstawione na wykresie 19.

¹²⁰ Podział działalności przestępczej na brudną i czystą został dokonany ze względu na fakt użycia przemocy, skierowanej bezpośrednio, wobec drugiej osoby.

DZIEDZINY ZORGANIZOWANEJ PRZESTĘPCZOŚCI W OPINII RESPONDENTÓW

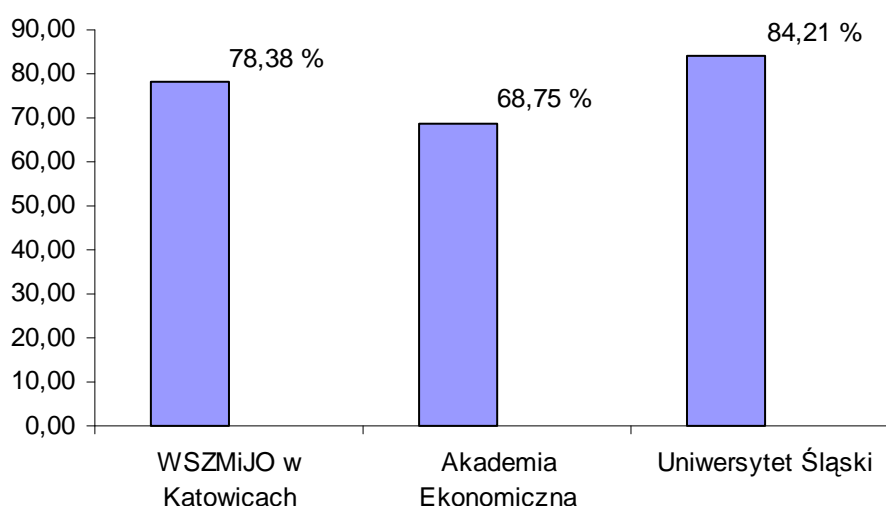

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W ramach dokonanej analizy, wpływu cech jakościowych na sposób definiowania przemytu, nielegalnej produkcji oraz dystrybucji narkotyków i środków odurzających jako dziedziny zainteresowania i aktywności zorganizowanych grup przestępczych okazało się, że tylko jedna z cech studentów - rodzaj uczelni wywiera istotny wpływ.¹²¹ Zróżnicowanie to charakteryzuje się dużą odmiennością struktury wyrażonych opinii pomiędzy osobami, które wskazały i pominęły przemyt, nielegalną produkcję oraz dystrybucję narkotyków i środków odurzających jako dziedzinę zainteresowania zorganizowanych grup przestępczych.

Wykres 20

ZAKRES UZNANIA PRZEZ RESPONDENTÓW PRZEMYTU, NIELEGALNEJ PRODUKCJI ORAZ DYSTRYBUCJI NARKOTYKÓW I ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH JAKO DZIEDZINY ZAINTERESOWANIA I DZIAŁALNOŚCI ZORGANIZOWANEJ PRZESTĘPCZOŚCI (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Strukturę opinii w ramach pozostałych cech jakościowych w zakresie klasyfikacji przemytu, nielegalnej produkcji oraz dystrybucji narkotyków i środków odurzających

¹²¹ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na zdefiniowanie przemytu, nielegalnej produkcji i dystrybucji narkotyków i środków odurzających jako dziedzin działalności zorganizowanych grup przestępczych:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Płeć: kobieta, mężczyzna.	0,10	0,05	1	3,84
Rodzaj uczelni	6,55	0,05	2	5,99
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	1,02	0,05	1	3,84
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	2,92	0,05	1	3,84
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	0,03	0,05	2	5,99

jako dziedziny zainteresowania zorganizowanych grup przestępczych przedstawia tabela 27.

Tabela 27

**ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW W RAMACH CECH JAKOŚCIOWYCH
W STOSUNKU DO NIELEGALNEJ PRODUKCJI ORAZ DYSTRYBUCJI NARKOTYKÓW
I ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH JAKO DZIEDZINY AKTYWNOŚCI ZORGANIZOWANYCH GRUP
PRZESTĘPCZYCH (dane w % dla n = 265)**

Typ cechy jakościowe	Wskaźnik
Płeć respondentów	
Kobieta	77,64
Mężczyzna	75,96
Wiek respondentów	
Do 25 lat	77,05
Od 25 do 30 lat	75,00
Powyżej 30 lat	77,78
Tryb studiowania	
Stacjonarny	82,14
Niestacjonarny	73,20
Stopień zaawansowania nauki	
Pierwszy rok	74,19
Ostatni rok	79,43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Badania potwierdziły, że zorganizowana przestępczość, jest postrzegana poprzez przestępstwa kojarzone z produkcją i dystrybucją narkotyków oraz alkoholu, prostytutką i ściąganiem haraczy, kradzieżami i stosowaniem przemocy z bronią w rękę. Obraz przestępcy o najwyższych kwalifikacjach zawodowych, zajmującego się tzw. przestępstwami białych kołnierzyków będzie należał do rzadkości. Przedstawiona kolejność form aktywności zorganizowanych grup przestępczych oraz przypisana im ranga, (wykres 19) upoważnia do takiego twierdzenia. W uzyskanym wizerunku zorganizowanej przestępczości zabrakło najnowszych form działalności przestępczej, związanej ściśle z procesami międzynarodowej integracji. Zdecydowanie dominował narkotykowy biznes, dla którego jedynym elementem różnicującym sposób jego postrzegania przez respondentów jest rodzaj uczelni ściśle związany z kierunkiem studiów.

3. Wydarzenia związane z przeciwdziałaniem zjawisku prania brudnych pieniędzy w ocenie respondentów

Trzecim z pięciu elementów tworzących obraz zjawiska prania brudnych pieniędzy, poza zdefiniowaniem przez respondentów istoty procesu legalizacji środków finansowych oraz znajomości z nim związanych wydarzeń, było przedstawienie założeń strategii przeciwdziałania oraz wymienienie krajowych bądź międzynarodowych inicjatyw w tym zakresie. Wyniki przeprowadzonych badań upoważniają do wyrażenia poglądu (tabela 28), że 53,96 % respondentów wyraziło przekonanie, że istotą czynności operacyjnych w zakresie przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy jest identyfikacja transakcji i o ile to będzie możliwe wstrzymanie jej realizacji. Z poglądem tym nie zgodziło się 46,04 % próby badawczej. W grupie tej 21,51 % było zdania, że przeciwdziałanie polega na przejęciu przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego brudnych pieniędzy. Osoby deklarujące, że nie wiedzą na czym polega przeciwdziałanie procesowi prania brudnych pieniędzy stanowiły aż 17,36 %. Grupa studentów stanowiąca 3,77 % oświadczyła, że polega to na celowym skierowanie strumienia brudnych pieniędzy do Narodowego Banku Polskiego. Za skierowaniem strumienia brudnych pieniędzy do banku komercyjnego z równoczesnym powiadomieniem Narodowego Banku Polskiego o transakcji jako istotą strategii przeciwdziałania procesowi legalizacji wartości majątkowych opowiedziało się 1,89 % respondentów. Ostatnią grupę studentów, którzy uważali, że istotą strategii działań operacyjnych w ramach przeciwdziałania zjawisku polega na innym rodzaju czynności była grupa stanowiąca 1,51 % próby badawczej.

Tabela 28

OPINIE RESPONDENTÓW W ZAKRESIE ISTOTY PRZECIWDZIAŁANIA ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Zakres pojęciowy istoty przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy	Wynik
Identyfikacja transakcji i o ile to będzie możliwe na wstrzymaniu jej realizacji.	53,96
Przejęcie przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego brudnych pieniędzy.	21,51
Nie wiem na czym polega przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy.	17,36
Skierowanie strumienia brudnych pieniędzy do Narodowego Banku Polskiego.	3,77
Skierowanie strumienia brudnych pieniędzy do jednego z banków komercyjnych z równoczesnym powiadomieniem Narodowego Banku Polskiego o transakcji.	1,89
Inne działania nie wymienione wcześniej.	1,51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Warunkiem koniecznym dla właściwej interpretacji uzyskanych wyników badań w celu ich praktycznego wykorzystania było dokonanie agregacji wyrażonych opinii w dwie ogólniejsze kategorie:

1. Istotą czynności operacyjnych przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy jest identyfikacja podejrzananej transakcji i o ile to będzie możliwe jej wstrzymanie.
2. Pozostałych czynności wymienionych w ramach zaproponowanych odpowiedzi.

Prezentacja wyników została dokonana w ramach dwóch grup zróżnicowanych stopniem oddziaływania cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy:

1. Stwierdzono zróżnicowanie natężenia pomiędzy oddziaływaniem poszczególnych cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy (wykres 21, 22). Nadal brak podstaw, pomimo występującego zróżnicowania, do stwierdzenia, że którakolwiek z cech jakościowych wywiera istotny wpływ. Zostało to potwierdzone ¹²² zbliżeniem się wartości statystyki testowej χ^2 do wartości krytycznej χ^{2*} .
2. Stwierdzono brak zróżnicowania wpływu pomiędzy poszczególnymi cechami jakościowymi ¹²³ na sposób postrzegania przez respondentów istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy (tabela 29).

Do pierwszej grupy zostały zaliczone dwie cechy jakościowe:

1. Rodzaj uczelni – wykres 21.
2. Stopień zaawansowania nauki – wykres 22.

W przypadkach rodzaju uczelni, zróżnicowanie charakteryzuje się podwójną odmiennością:

1. Pomiędzy Uniwersytetem Śląskim (61,05%), a pozostałymi uczelniami, w których wahało się, od 48,65 % do 51,04 %, przekonanie, że istotą przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy jest identyfikacja podejrzananej transakcji finansowej i o ile będzie to możliwe wstrzymanie jej realizacji.
2. Zróżnicowaniem opinii respondentów w dwóch uczelniach. W WSMiJO w Katowicach dominowało przekonanie, że istotą przeciwdziałania są wszystkie inne działania operacyjne poza identyfikacją i wstrzymanie transakcji (51,35 %). W Akademii Ekonomicznej przewodziło przekonanie (51,04 %), że istota przeciwdziałania praniu pieniędzy polega na identyfikacji i o ile to będzie możliwe na wstrzymaniu jej realizacji.

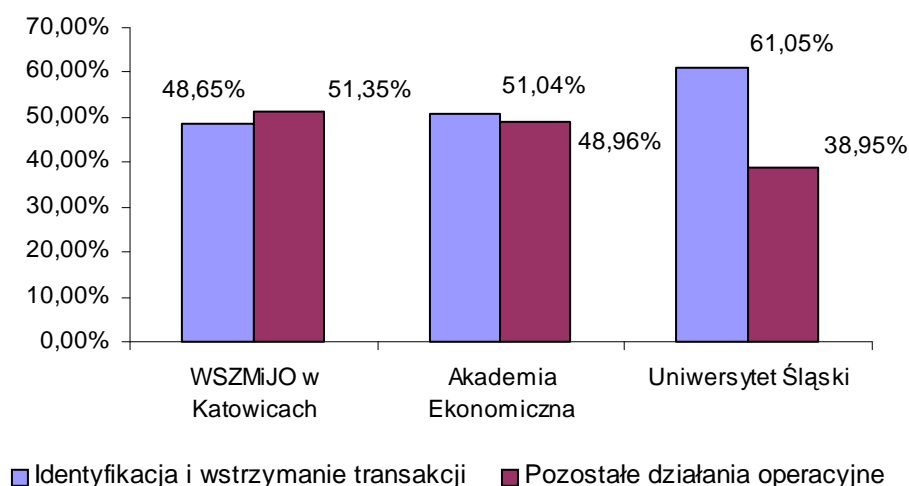
¹²² Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	3,09	0,05	2	5,99
Płeć: kobieta, mężczyzna.	0,23	0,05	1	3,85
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	0,15	0,05	1	3,85
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,13	0,05	1	3,85
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	0,67	0,05	2	5,99
Aktywność zawodowa, miejsce pracy	0,91	0,05	2	5,99

¹²³ W niniejszym badaniu w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy, wykorzystano dodatkową cechę jakościową próby badawczej: Aktywność zawodową, która została zdefiniowana przez trzy wyróżniki: nie pracuje zawodowo, zatrudniony w instytucji o charakterze finansowym, zatrudniony w innych instytucjach.

Wykres 21.

ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW W ZAKRESIE POSTRZEGANIA ISTOTY STRATEGII PRZECIWDZIAŁANIA ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W ZALEŻNOŚCI OD TYPU UCZELNI (n = 265)

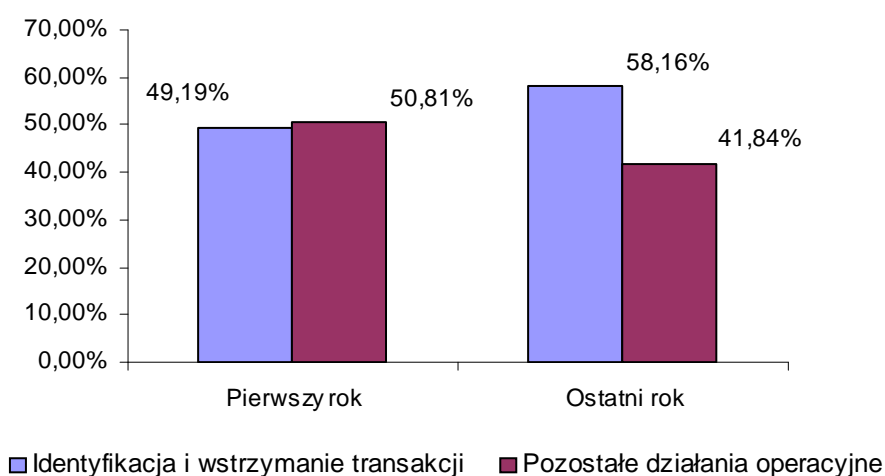

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W drugim przypadku, zróżnicowanie zostało wyrażone odmiennymi referencjami, (pierwszy rok - 49,19 %, ostatni rok - 58,16 %) dokonanych prezentacji, w zakresie obszaru pojęciowego istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy.

Wykres 22

ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW W ZAKRESIE POSTRZEGANIA ISTOTY STRATEGII PRZECIWDZIAŁANIA ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W ZALEŻNOŚCI OD STOPNIA ZAAWANSOWANIA NAUKI (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Strukturę wyrażonych opinii w ramach drugiej grupy przedstawia tabela 29.

Tabela 29

WPLYW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB POSTRZEGANIA ISTOTY PRZECIWDZIAŁANIA ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Zakres pojęciowy istoty przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy	Identyfikacja i zatrzymanie transakcji	Pozostały zakres czynności
Tryb studiowania		
Stacjonarny	55,36	44,64
Niestacjonarny	52,94	47,06
Płeć respondentów		
Kobieta	6,21	93,79
Mężczyzna	4,81	95,18
Aktywność zawodowa		
Nie pracuje zawodowo	52,13	47,87
Jest zatrudniony w instytucji finansowej	57,69	42,31
Jest zatrudniony w innym przedsiębiorstwie	60,00	40,00
Wiek respondentów		
Do 25 lat	53,69	46,31
Od 25 do 30 lat	50,00	50,00
Powyżej 30 lat	66,67	33,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Za najbardziej wyspecjalizowaną instytucję w Polsce do przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy uznano Centralne Biuro Śledcze. Opinię tą wyraziło 33,21 % respondentów. Wysoki poziom odsetek, bo aż 29,43 % wszystkich odpowiedzi, stanowił brak sprecyzowanego poglądu w tym zakresie tematycznym u osób uczestniczących w badaniu. Respondenci posiadający 12,45 % udział w próbie badawczej uznali, że tą instytucją jest Izba Skarbowa, niespełna dwa procenty mniej wskazań otrzymała Prokuratura. Wyrazicielami tej opinii była 10,75 % grupa studentów uczestniczących w badaniu. Minimalna różnica w zakresie proporcji wyrażonych opinii została odnotowana w przypadku Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, za którą się opowiedziało 8,04 % oraz poglądu, że obowiązek ten jest realizowany przez inną instytucję nie znajdującą się w niniejszym zestawieniu. Bardzo interesujący, ze względu na dalsze wykorzystanie wyników badań, jest fakt, że specjalnie powołana ustawą Sejmu instytucja¹²⁴ do przeciwdziałania i zwalczania procesu prania brudnych pieniędzy uzyskała najmniejszą ilość wskazań 2,64 %.

¹²⁴ *Generalny Inspektor Informacji Finansowej. Dz. U. Nr 116, poz. 1216 z dnia 16 listopada 2000 r.*

Tabela 30

**NAJBARDZIEJ WYSPECJALIZOWANE INSTYTUCJE W POLSCE W ZAKRESIE
PRZECIWDZIAŁANIA PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W OPINII RESPONDENTÓW**
(dane w % dla n = 265)

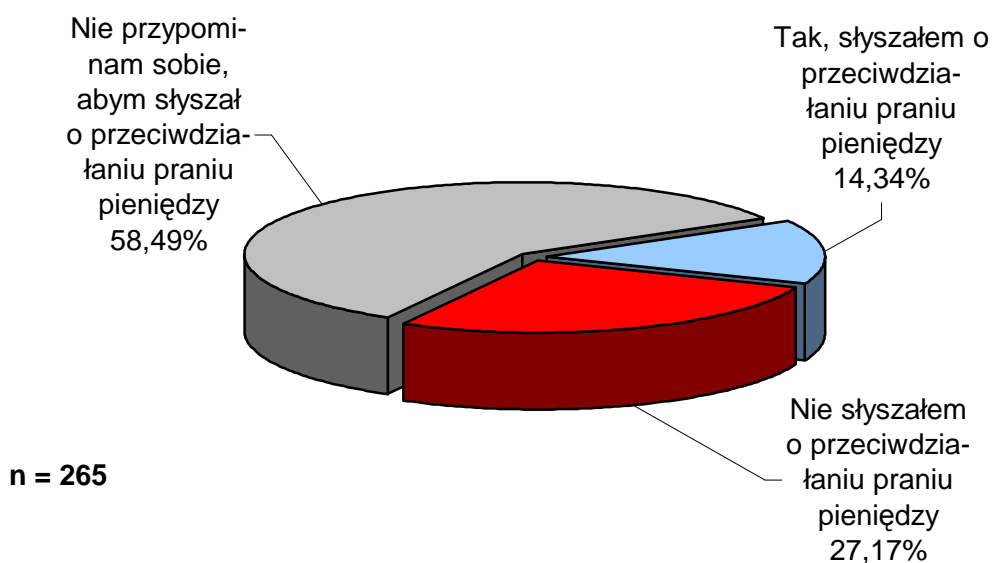
Nazwa instytucji	Wynik
Centralne Biuro Śledcze	33,21
Nie wiem, która to instytucja	29,43
Izba Skarbowa	12,45
Prokuratura	10,57
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	6,04
Żadna z wymienionych instytucji	5,66
Generalny Inspektor Informacji Finansowej	2,64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Osoby stanowiące 14,34 % próby badawczej, stwierdziły, że słyszały o konkretnym działaniach zapobiegających procesowi prania brudnych pieniędzy. Wyrazicielami odmiennej odpowiedzi była grupa, stanowiąca 27,17 % respondentów, która stwierdziła, że nie słyszała o działaniach zmierzających lub mających za cel eliminację procesu legalizacji środków finansowych. W przedstawionym zestawieniu (wykres 23) zwraca uwagę bardzo duży odsetek (58,49 %) odpowiedzi „nie przypominam sobie, abym słyszał o przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy”.

Wykres 23.

**KONTAKT Z INFORMACJĄ O KONKRETNYM PRZYPADKU PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU
BRUDNYCH PIENIĘDZY**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

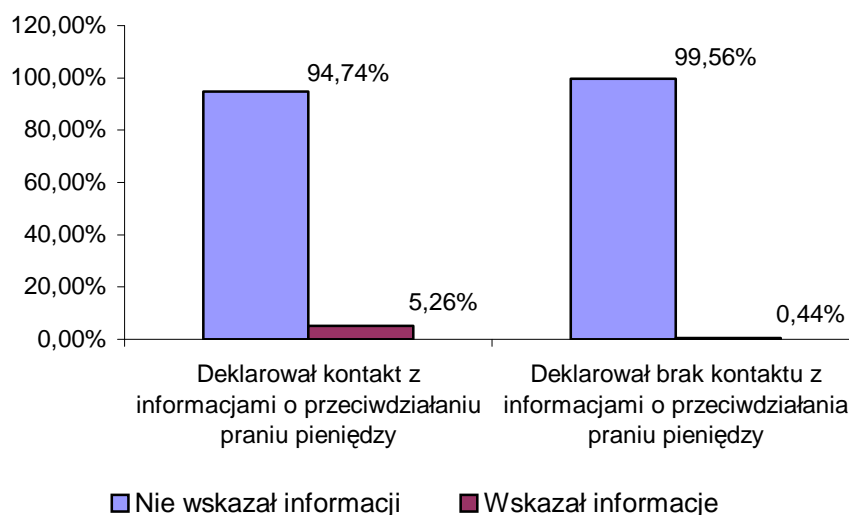
Respondenci stanowiący 1,13 % próby badawczej zaprezentowali pięć zapamiętanych przez siebie informacji dotyczących przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy, których tematami było:

1. Powołanie przez Sejm Generalnego Inspektora Informacji Finansowej.
2. Prowadzenie przez banki kontroli krzyżowych.
3. Rejestrowanie przez instytucje finansowe transakcji gotówkowych, których wartość przekroczyła 15000,- Euro.
4. Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy polegającego na zakupie nieruchomości w Krakowie.
5. Program publicystyczny Pani Moniki Olejnik na temat zmiany prawa w kontekście afery FOZZ.

Jednym z najistotniejszych elementów dla wiarygodności wyników tej części badań jest poziom odsetek jakie zgromadziły wyżej wymienione typy zapamiętanych wiadomości. Każda z nich uzyskała po 0,38 % odsetek respondentów. Z grona osób deklarujących kontakt z informacjami dotyczącymi przeciwdziałania zjawisku prania pieniędzy, 5,26 % respondentów podało przykład konkretnej informacji. W grupie osób zaprzeczających lub nie przypominających sobie kontaktu z tego typu informacjami, część stanowiąca 0,44 % respondentów przedstawiła zapamiętaną informację. Zależność¹²⁵ tą ilustruje wykres 24.

Wykres 24

ZRÓŻNICOWANIE POSTAW RESPONDENTÓW W ZAKRESIE DEKLAROWANEGO, BĄDŹ BRAKU KONTAKTU Z INFORMACJAMI DOTYCZĄCYMI PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU PIENIĘDZY, A PREZENTACJĄ ZAPAMIĘTANYCH INFORMACJI (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W wyniku dokonanej agregacji wyrażonych opinii, wyłoniono dwie grupy o silnym zróżnicowaniu dotyczącym jakości merytorycznej wypowiedzi:

1. Mężczyzna będący jednocześnie studentem pierwszego roku Wyższej Szkoły Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach jak i pracownikiem instytucji finansowej, w sposób precyzyjny wymienił, punkt 1 – 3, jedno

¹²⁵ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 6,76$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 3,84$.

z najistotniejszych elementów strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy.

2. Autorami dwóch następnych opinii o charakterze ogólnym byli: nie pracujący zawodowo, będący: studentką pierwszego roku i studentem ostatniego roku Wyższej Szkoły Zarządzania Marketingowej i Języków Obcych w Katowicach.

Badania potwierdziły, że programy edukacyjne w wyższych szkołach oraz pracownicze szkolenia zawodowe realizowane w instytucjach finansowych nie stanowią istotnego czynnika kształtującego poglądy w zakresie prania brudnych pieniędzy oraz nie wpływają na sprecyzowanie opinii studentów w tym zakresie. Uzasadnieniem tego twierdzenia jest to, że pomimo występującego zróżnicowania danych statystycznych w ujęciu procentowym (wykres 22) dla stopnia zaawansowania nauki (pierwszy rok – 49,19 %, ostatni rok nauki – 58,16 %,) nadal nie ma podstaw do twierdzenia, że niniejsza cecha jakościowa wywiera istotny wpływ na sposób postrzegania istoty strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy. Świadczą o tym trzy czynniki:

1. Wartość statystyki testowej χ^2 znajduje się poza obszarem krytycznym, co zobowiązuje do następującej interpretacji: niniejsza cecha jakościowa nie wpływa w sposób istotny na postrzeganie przez respondentów strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy.
2. Otrzymane wyniki informują tylko o tym, że studenci o różnym stopniu zaawansowania nauki, dokonali pod wpływem różnych czynników, odmiennego definowania strategii przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy.
3. Respondenci stanowiący 1,13 % próby badawczej, będący studentami tylko jednej uczelni - Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wyrazili pogląd, że prowadzone zajęcia akademickie przyczyniły się do przybliżenia problematyki zjawiska prania brudnych pieniędzy.

Pośród studentów, będących 9,43 % częścią respondentów, pracujących w instytucjach finansowych, których personel w sposób bezpośredni jest narażonych na nieświadome uczestnictwo w procesie legalizacji wartości majątkowych, tylko jeden z respondentów, stanowiący 4 % zatrudnionych, a 0,38 % respondentów przedstawił konkretne przykłady zapamiętanych informacji dotyczących metod i strategii przeciwdziałania.

Badania zatem potwierdziły, że osoby potrafiące wskazać konkretne przypadki prania brudnych pieniędzy i wymienić wyspecjalizowaną instytucję powołaną do zwalczania procederu legalizacji środków finansowych, którą jest Generalny Inspektor Informacji Finansowej, stanowią nieliczny odsetek respondentów. 7,93 % studentów przedstawiło konkretne przypadki prania brudnych pieniędzy, natomiast 2,64 % wskazało Generalnego Inspektora Informacji Finansowej jako wyspecjalizowaną instytucję w zwalczaniu procesu prania brudnych pieniędzy. Najczęściej wskazywane przez respondentów przypadki prania brudnych pieniędzy (tabela 26) były największymi aferami gospodarczo-politycznymi w kraju, w którym prokuratura nie zawsze prowadziła postępowanie dochodzeniowe w sprawie prania brudnych pieniędzy.

4. Rola i jakość informacji w procesie poznawczym zjawiska prania brudnych pieniędzy w ocenie respondentów

Spośród źródeł informacji zhierarchizowanych przez respondentów (wykres 25) wydzielone dwie kategorie pod względem statystycznym:

1. Media, które zostały wskazane przez ponad 70 % respondentów.
2. Pozostałe media, które uzyskały mniej niż 70 % wskazań osób uczestniczących w badaniu.

W ramach pierwszej kategorii, została dokonana analiza w zakresie udziału pięciu cech jakościowych oraz testu niezależności chi-kwadrat w celu stwierdzenia czy którakolwiek z nich wpływa na preferowanie przez respondentów poszczególnych źródeł informacji. Natomiast w drugiej kategorii wydzielono dwie grupy, znacznie zróżnicowane pomiędzy sobą ilością respondentów wskazujących na poszczególne źródła informacji:

a) media o pośrednim znaczeniu w systemie przekazu informacji:

- radio – 50,39 %,
- internet – 45,67 %,
- znajomi – 33,86 %

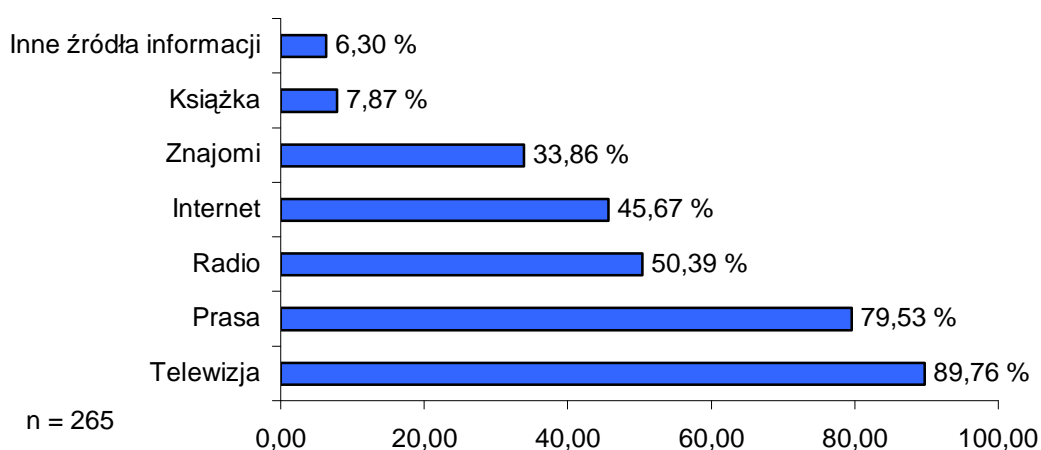
b) media zamykające listę:

- książka – 7,87 %
- inne źródła informacji 6,30%

Struktura drugiej grupy respondentów została zilustrowana w ramach wykresu 25.

Wykres 25

ZRÓŻNICOWANIE ŹRÓDEŁ INFORMACJI O PRZYPADKACH PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY
W OPINII RESPONDENTÓW (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

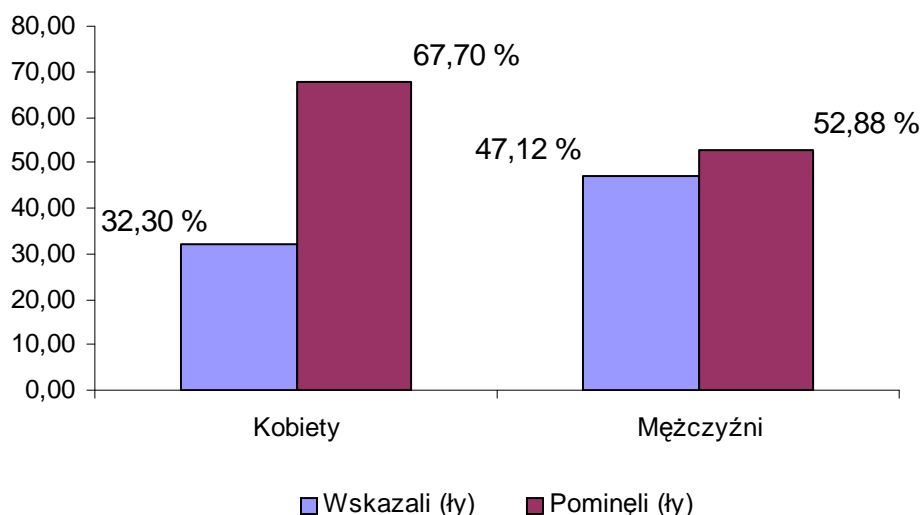
W ramach dokonanej analizy, wpływu cech jakościowych na rodzaj media będącego źródłem informacji dla studentów tylko płeć respondentów wywiera istotny wpływ na wybór prasy (wykres 26) i telewizji (wykres 27) jako źródła informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy. Wartość statystyki testowej χ^2 jest większa od wartości krytycznej χ^{2*} .¹²⁶ Drugą kategorię cech jakościowych wywierających wpływ na wybór rodzaju źródła informacji jest rodzaj uczelni i stopień zaawansowania nauki. W tym przypadku, zróżnicowanie zostało wyrażone na tyle odmiennym odsetem wskazań respondentów, (tabela 31, 32) że wartość statystyki testowej chi-kwadrat zbliżyła się do obszaru krytycznego. Pozostałe cechy respondentów takie jak wiek oraz tryb studiowa-

¹²⁶ Wartość statystyki testowej dla prasy $\chi^2 = 5,88$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 3,84$
Wartość statystyki testowej dla telewizji $\chi^2 = 8,19$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 3,84$

nia nie wywierają żadnego wpływu. Strukturę wyrażonych opinii w tym zakresie przedstawia tabela 31 dla prasy i 32 dla telewizji.

Wykres 26

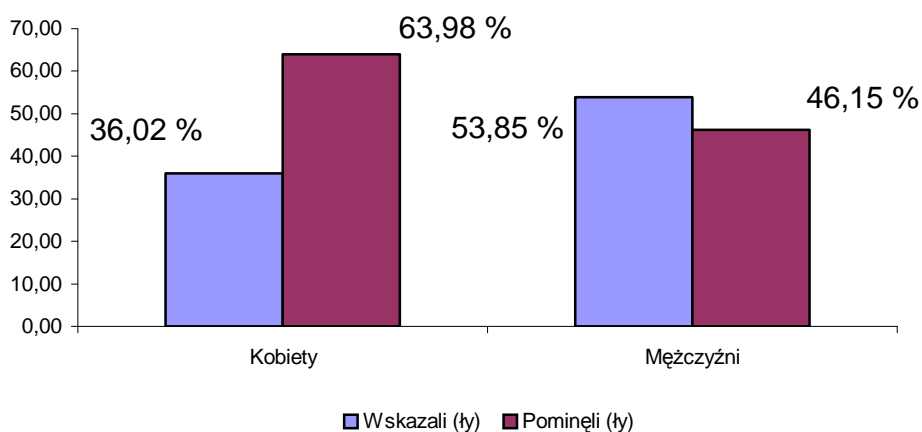
ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW WEDŁUG PŁCI NA ODBIÓR PRASY JAKO ŹRÓDŁA INFORMACJI O ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wykres 27

ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW WEDŁUG PŁCI NA ODBIÓR TELEWIZJI JAKO ŹRÓDŁA INFORMACJI O ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W obydwu przypadkach kobiety podobnie postrzegają rolę telewizji i prasy jako źródła informacji o patologiach ekonomiczno-finansowych. Zdecydowana większość z nich,

67,70 % w przypadku prasy i 63,98 % w stosunku do telewizji odrzuca te media jako źródło informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy. Natomiast mężczyźni dokonali odmiennej oceny. Dla 52,88 % mężczyzn prasa nie dostarczyła informacji o legalizacji środków finansowych. Natomiast dla 53,85 % mężczyzn telewizja jest źródłem informacji w tym zakresie.

Tabela 31

WPLYW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB POSTRZEGANIA PRASY JAKO ŹRÓDŁA INFORMACJI O ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY
(dane w % dla n = 265)

Zakres pojęciowy istoty przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy	Identyfikacja i zatrzymanie transakcji	Pozostały zakres czynności
Tryb studiowania		
Stacjonarny	37,50	62,50
Niestacjonarny	38,56	61,44
Rodzaj uczelni		
WSZMi JO w Katowicach	35,14	64,86
Akademia Ekonomiczna w Katowicach	31,25	68,75
Uniwersytet Śląski	47,37	52,63
Stopień zaawansowania nauki		
Pierwszy rak	43,55	56,45
Ostatni rok	33,33	66,67
Wiek respondentów		
Do 25 lat	37,70	62,30
Od 25 do 30 lat	41,67	58,33
Powyżej 30 lat	44,44	55,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Warto zauważyć, że struktura wyrażonych opinii o prasie i telewizji jako źródłach informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy, są niemalże identyczne dla dwóch cech respondentów: rodzaju uczelni i stopnia zaawansowania nauki. Wśród studentów pierwszego roku minimalną przewagę posiada przekonanie, że prasa – 56,45 % jak i telewizja – 50,81 % nie są najlepszymi źródłami informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy. Natomiast studenci z ostatniego roku w sposób bardziej zdecydowany potwierdzają ten pogląd, prasa – 66,67 %, telewizja – 62,41 %. W odniesieniu do studentów wywodzących się z różnych środowisk akademickich pewnym wyjątkiem są zacy z Uniwersytetu Śląskiego – 51,58 %, którzy uznali, że telewizja umożliwiła im pozyskanie informacji o praniu brudnych pieniędzy. Pozostali respondenci reprezentowali odmienny pogląd: w Akademii Ekonomicznej – 68,75 % i WSZMiJO w Katowicach – 64,86 %. Przy ocenie prasy, jako źródła informacji, studenci WSZMiJO – 64,86 %, Akademii Ekonomicznej w Katowicach – 68,75 % oraz Uniwersytetu Śląskiego - 52,63 %. Wszyscy wyrazili podobny pogląd, że prasa nie była źródłem informacji o praniu brudnych pieniędzy. Pozostałe cechy jakościowe nie wykazują

wpływu na sposób oceny prasy i telewizji jako źródła informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy.¹²⁷

Tabela 32

WPLYW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB POSTRZEGANIA TELEWIZJI
JAKO ŹRÓDŁA INFORMACJI O ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY
(dane w % dla n = 265)

Zakres pojęciowy istoty przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy	Identyfikacja i zatrzymanie transakcji	Pozostały zakres czynności
Tryb studiowania		
Stacjonarny	37,50	62,50
Niestacjonarny	38,56	61,44
Rodzaj uczelni		
WSZMi JO w Katowicach	35,14	64,86
Akademia Ekonomiczna w Katowicach	31,25	68,75
Uniwersytet Śląski	47,37	52,63
Stopień zaawansowania nauki		
Pierwszy rok	43,55	56,45
Ostatni rok	33,33	66,67
Wiek respondentów		
Do 25 lat	37,70	62,30
Od 25 do 30 lat	41,67	58,33
Powyżej 30 lat	44,44	55,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

¹²⁷ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów prasy jako źródła informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	5,65	0,05	2	5,99
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	0,03	0,05	1	3,85
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,92	0,05	1	3,85
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	0,23	0,05	2	5,99

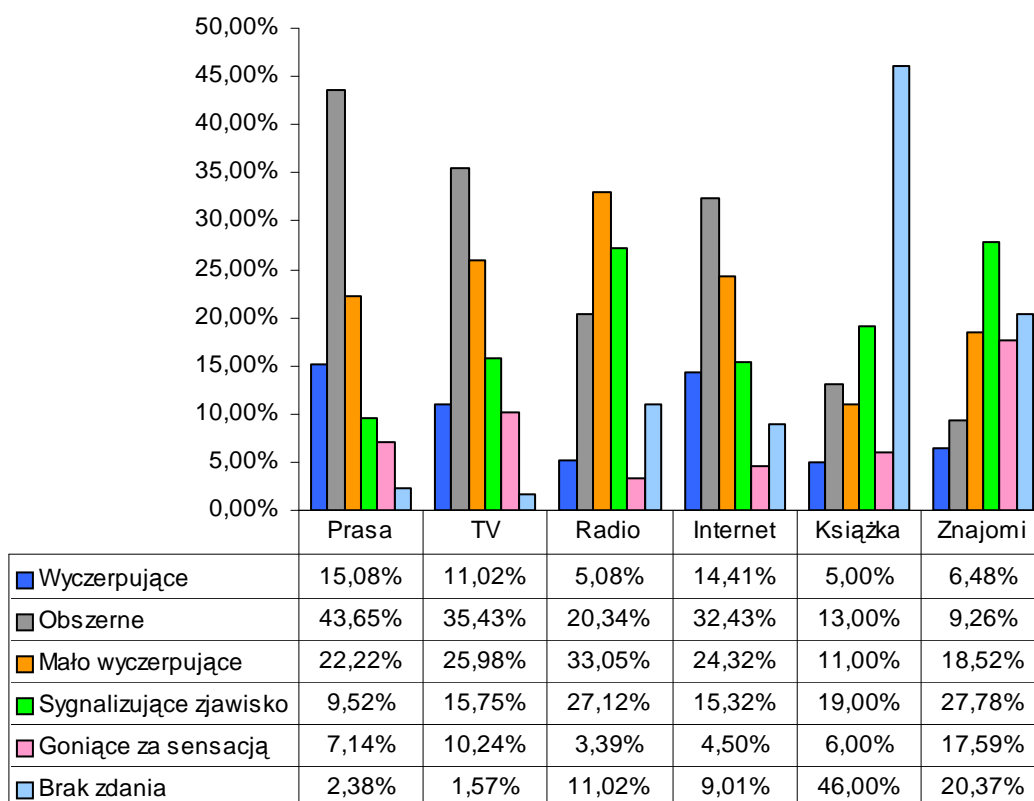
Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów telewizji jako źródła informacji o zjawisku prania brudnych pieniędzy:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	5,14	0,05	2	5,99
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	0,04	0,05	1	3,85
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	3,62	0,05	1	3,85
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	0,02	0,05	2	5,99

Zarówno w przypadku respondentów deklarujących kontakt z informacjami o zjawisku prania brudnych pieniędzy (wykres 28) jak i osób, które pozyskały informacje z konkretnych źródeł (wykres 29) wartość statystyki chi-kwadrat znajduje się w obszarze krytycznym.¹²⁸ Oznacza to, że można twierdzić, iż rodzaj źródła informacji wywiera istotny wpływ na ocenę jego wiarygodności.

Wykres 28

WIARYGODNOŚĆ ŹRÓDEŁ INFORMACJI O ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY
W OPINII RESPONDENTÓW (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W obu przypadkach, osób deklarujących kontakt z informacjami o zjawisku prania brudnych pieniędzy jak i korzystających z tych źródeł, informacje prasowe i telewizyjne uznawane były głównie za „obszerne” (choć drugą odpowiedzią w kolejności były

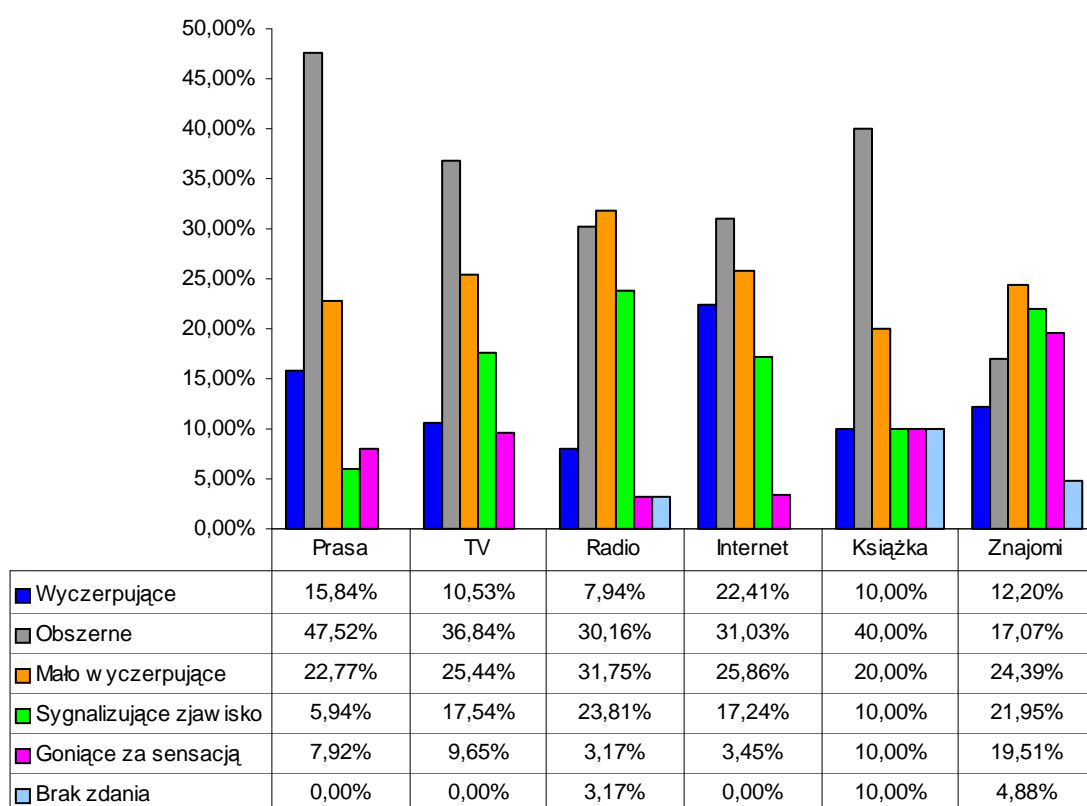
¹²⁸ Wynik testu chi-kwadrat w zakresie wiarygodności poszczególnych źródeł informacji w opinii osób deklarujących kontakt z wiadomościami o praniu brudnych pieniędzy i osób korzystających z tych źródeł.:

	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2
Osoby deklarujące kontakt z informacjami dotyczącymi prania brudnych pieniędzy	205,77	0,05	25	37,65
Osoby korzystające z konkretnych źródeł informacji	52,20	0,05	25	37,65

„mało wyczerpujące”). Można jednak zauważyć, że informacje prasowe uznawane są za bardziej obszerne od telewizyjnych. Świadczy o tym wyższy odsetek odpowiedzi „obszerne” i „wyczerpujące” oraz niższy udział odpowiedzi „sygnalizujące zjawisko”. Warto zauważyć, że proporcje ocen informacji prasowych i telewizyjnych są niemalże identyczne wśród ogółu respondentów jak i osób, które pozyskały informacje z tych źródeł. Wśród ogółu osób informacja internetowa została oceniona podobnie jak telewizyjna. Natomiast wśród osób, które pozyskały i zapamiętały informacje została ona oceniona jako obszerniejsza niż telewizyjna (wyższy udział odpowiedzi „wyczerpująca”. W obu grupach respondentów za najmniej obszernie informujący środek masowego przekazu zostało uznane radio. Dominujący odset odpowiedzi „mało wyczerpujący”. Ocena informacji pochodzących od znajomych charakteryzuje się w obu przypadkach podobną strukturą – informacja została oceniona jako „mało wyczerpująca”. Przeważająca część osób, które nie miały styczności z książką na temat prania brudnych pieniędzy nie potrafiła wyrazić zdania w zakresie jej wiarygodności. Natomiast osoby, które miały styczność z tego typu informacją oceniają ją głównie jako „obszerna”.

Wykres 29

WIARYGODNOŚĆ ŹRÓDEŁ INFORMACJI O ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY
W OPINII RESPONDENTÓW KORZYSTAJĄCYCH Z TYCH ŹRÓDEŁ (n = 265)

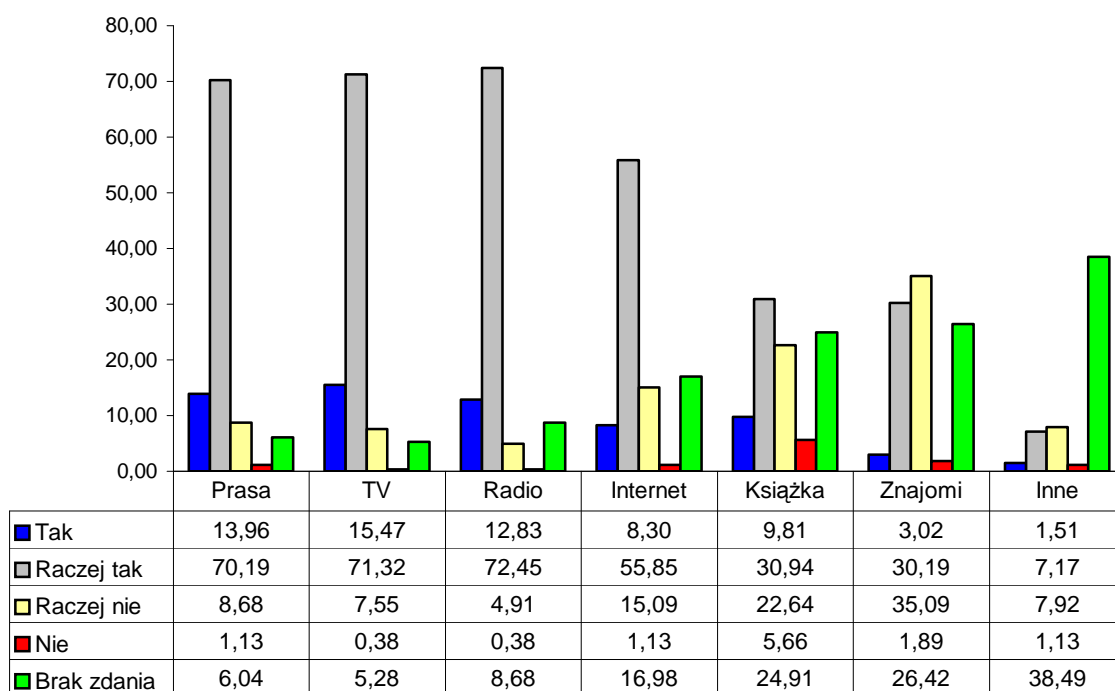

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Zróznicowanie opinii respondentów w zakresie oceny wiarygodności wszelkiego rodzaju przekazywanych informacji przez poszczególne media przedstawia wykres 30.

Wykres 30

WIARYGODNOŚĆ ŹRÓDEŁ WSZELKIEGO TYPU INFORMACJI W OPINII RESPONDENTÓW
(dane w % dla n = 265)

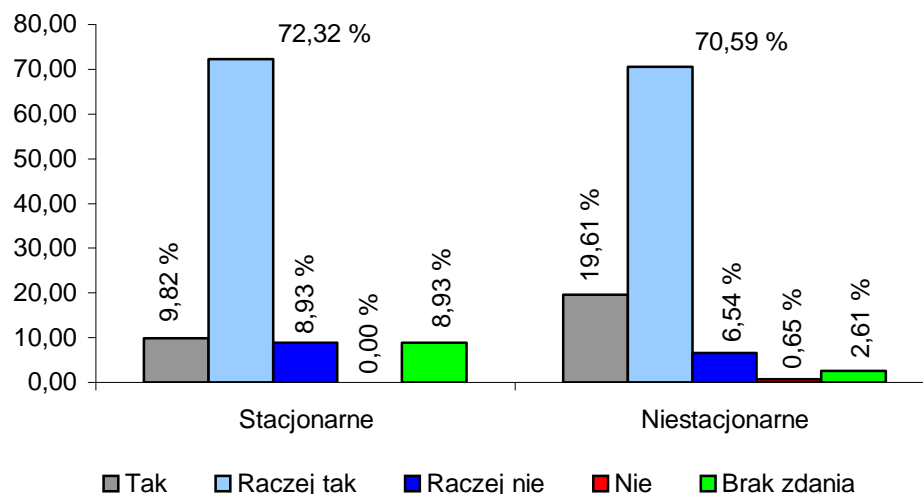
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Warto zauważyć, że proporcje ocen informacji prasowych, radiowych i telewizyjnych są niemalże identyczne: telewizyjne – 86,79 %, radiowe – 85,28 % i prasowe – 84,15 % respondentów. Spośród pięciu cech jakościowych, tylko tryb studiowania w sposób istotny wpływa na ocenę wiarygodności informacji telewizyjnych (wykres 31). Wartość statystyki testowej χ^2 jest większa od wartości krytycznej χ^{2*} .¹²⁹ Interesujący wydaje się przypadek, w którym wartość statystyki testowej chi-kwadrat zbliżyła się do obszaru krytycznego. Dotyczy on występującej relacji pomiędzy rodzajem uczelni a oceną wiarygodności informacji telewizyjnych. Strukturę opinii w zakresie wpływu cech jakościowych na ocenę informacji prasowych przedstawia tabela 33, telewizyjnych – tabela 34 i radiowych tabela 35.

Występujące zróznicowanie (wykres 33) w zakresie sposobu definiowania wiadomości telewizyjnych jako wiarygodnych przez studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych zostało dokonane w następujących obszarach ocen: „Tak” stacjonarny tryb studiów – 9,82 % respondentów, niestacjonarny – 19,61 % oraz w „Brak zdania” stacjonarny tryb nauczania – 8,93 %, niestacjonarny – 2,61 % studentów.

¹²⁹ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 10,13$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 9,49$

WIARYGODNOŚĆ WIADOMOŚCI TELEWIZYJNYCH W OPINII STUDENTÓW STUDIÓW
STACJONARNYCH I NIESTACJONARNYCH (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Tabela 33

WPŁYW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB POSTRZEGANIA
WIARYGODNOŚCI INFORMACJI PRASOWYCH
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	14,86	71,62	8,11	1,35	4,05
Akademia Ekonomiczna	13,54	61,46	13,54	2,08	9,38
Uniwersytet Śląski w Katowicach	13,68	77,89	4,21	0,00	4,21
Płeć respondentów					
Kobieta	13,66	68,94	9,32	1,86	6,21
Mężczyzna	14,42	72,12	7,69	0,00	5,77
Wiek respondentów					
Do 25 lat	13,11	70,08	9,43	0,82	6,56
Od 25 do 30 lat	33,33	58,33	0,00	8,33	0,00
Powyżej 30 lat	11,11	88,89	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	11,61	91,43	8,04	0,00	8,93
Niestacjonarny	15,69	69,28	9,15	1,96	3,92
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	15,32	67,74	10,48	1,61	4,84
Ostatni rok studiów	12,77	72,34	7,09	0,71	7,09

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wartość statystyki testowej χ^2 dla zależności przedstawionych w tabeli 33 jest mniejsza od wartości krytycznej χ^{2*} ,¹³⁰ nie znajduje się w obszarze krytycznym. Nie ma więc podstaw do twierdzenia, że którakolwiek z przedstawionych cech jakościowych wywiera istotny wpływ na sposób akceptacji informacji prasowych jako wiarygodnych.

Tabela 34

WPLYW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB POSTRZEGANIA
WIARYGODNOŚCI INFORMACJI TELEWIZYJNYCH
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	21,62	72,97	5,41	0,00	0,00
Akademia Ekonomiczna	18,75	64,58	8,33	1,04	7,29
Uniwersytet Śląski w Katowicach	7,37	76,84	8,42	0,00	7,37
Płeć respondentów					
Kobieta	18,01	72,05	5,59	0,62	3,73
Mężczyzna	11,54	70,19	10,58	0,00	7,69
Wiek respondentów					
Do 25 lat	15,98	69,67	8,20	0,41	5,74
Od 25 do 30 lat	16,67	83,33	0,00	0,00	0,00
Powyżej 30 lat	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	15,32	70,16	8,06	0,81	5,65
Ostatni rok studiów	15,60	72,34	7,09	0,00	4,96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wartość statystyki testowej χ^2 dla zależności przedstawionych w tabeli 34 jest mniejsza od wartości krytycznej χ^{2*} , nie znajduje się w obszarze krytycznym. Nie ma więc

¹³⁰ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów wiarygodności informacji prasowych:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	11,41	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	5,79	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,41	0,05	4	9,49
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	13,26	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	2,27	0,05	4	9,49

podstaw do twierdzenie, że cechy jakościowe wywierają istotny wpływ na sposób oceny wiarygodności informacji telewizyjnych przez respondentów.¹³¹

Tabela 35

WPLYW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB POSTRZEGANIA
WIARYGODNOŚCI INFORMACJI RADIOWYCH
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	13,70	76,71	2,74	1,37	5,48
Akademia Ekonomiczna	13,54	67,71	6,25	0,00	15,20
Uniwersytet Śląski w Katowicach	11,70	75,53	5,32	0,00	7,45
Płeć respondentów					
Kobieta	14,29	75,16	4,97	0,00	5,59
Mężczyzna	10,78	69,61	4,90	0,98	13,73
Wiek respondentów					
Do 25 lat	13,22	72,31	4,96	0,41	9,09
Od 25 do 30 lat	16,67	66,67	8,33	0,00	8,33
Powyżej 30 lat	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	9,91	72,97	4,50	0,90	11,71
Niestacjonarny	15,13	73,03	5,26	0,00	6,58
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	12,20	72,36	4,07	0,81	10,57
Ostatni rok studiów	13,57	73,57	5,71	0,00	7,14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wartość statystyki testowej χ^2 dla poszczególnych zależności jest mniejsza od wartości krytycznej χ^{2*} .¹³² Nie ma więc podstaw do twierdzenia, że którakolwiek z cech jakościowych (tabela 35) wywiera istotny wpływ na ocenę wiarygodności informacji radiowych.

¹³¹ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów wiarygodności wiadomości telewizyjnych:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	15,36	0,05	8	15,51
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	1,33	0,05	4	9,49
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	5,83	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	6,35	0,05	4	9,49

Za najbardziej popularne źródła informacji o szeroko rozumianym przeciwdziałaniu zjawisku prania brudnych pieniędzy (wykres 32), podobnie jak w przypadku źródeł informacji o samym zjawisku, respondenci wyróżnili trzy grupy źródeł informacji:

1. Dominujące.
2. O pośrednim znaczeniu dla systemie informacji.
3. O znikomym udziale w przekazie informacji.

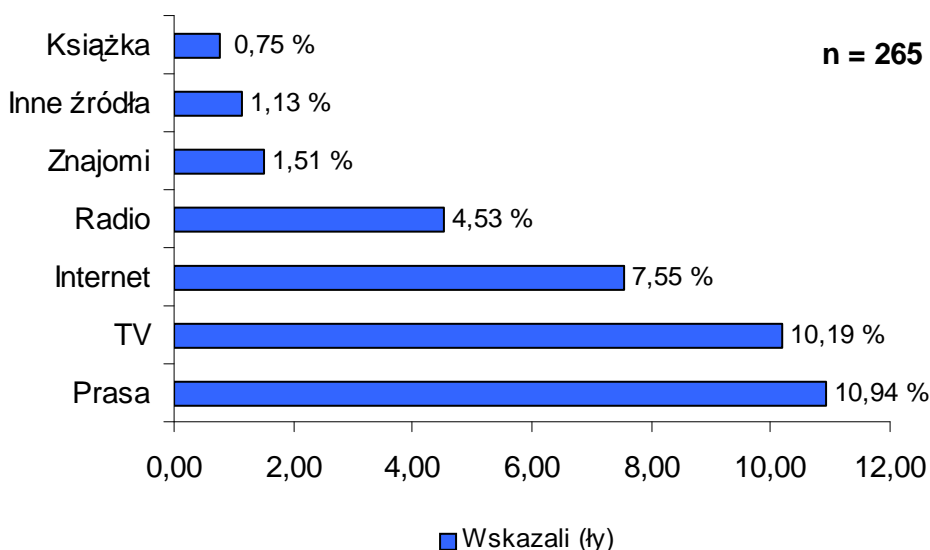
Do pierwszej kategorii zaliczono: prasę – 10,94 % respondentów i telewizję – 10,19 %.

W ramach drugiej znalazło się radio – 7,55 % oraz internet z 4,53 % udziałem.

Grupę zamykającą tworzą : znajomi – 1,51 %, inne źródła informacji – 1,13 % i książka – 0,75 %.

Wykres 32

ŹRÓDŁA INFORMACJI PRZYBLIŻAJĄCYCH PROBLEMATYKĘ PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU BRUDNYCH PIENIĘDZY W OPINII RESPONDENTÓW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

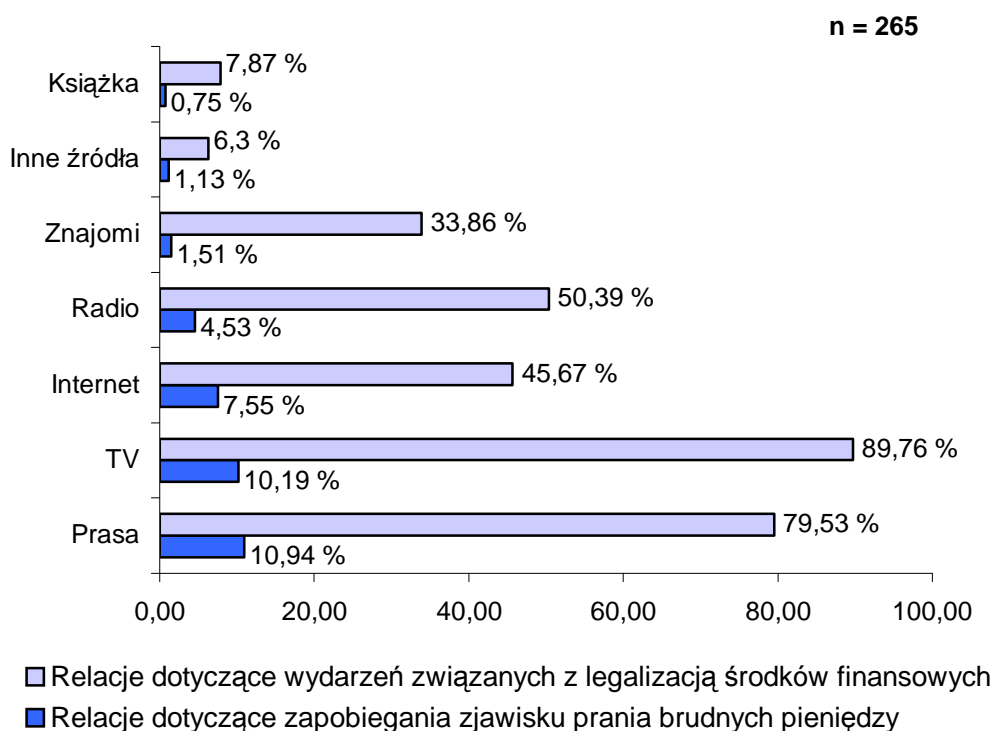
¹³² Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów wiarygodności informacji radiowych:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	7,06	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	4,73	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,49	0,05	4	9,49
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	3,92	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	7,16	0,05	4	9,49

Uderzająca jest różnica odsetek jakie uzyskały te same źródła informacji podczas relacji zdarzeń dotyczących legalizacji środków finansowych i działań zapobiegawczych. Zależność tą ilustruje wykres 33.

Wykres 33

ZNACZENIE POSZCZEGÓLNYCH ŹRÓDEŁ INFORMACJI W PROCESIE ICH PRZEKAZYWANIA PODCZAS RELACJI WYDARZEŃ ZWIĄZANYCH Z PRANIEM BRUDNYCH PIENIĘDZY I DZIAŁAŃ ZAPOBIEGAWCZYCH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

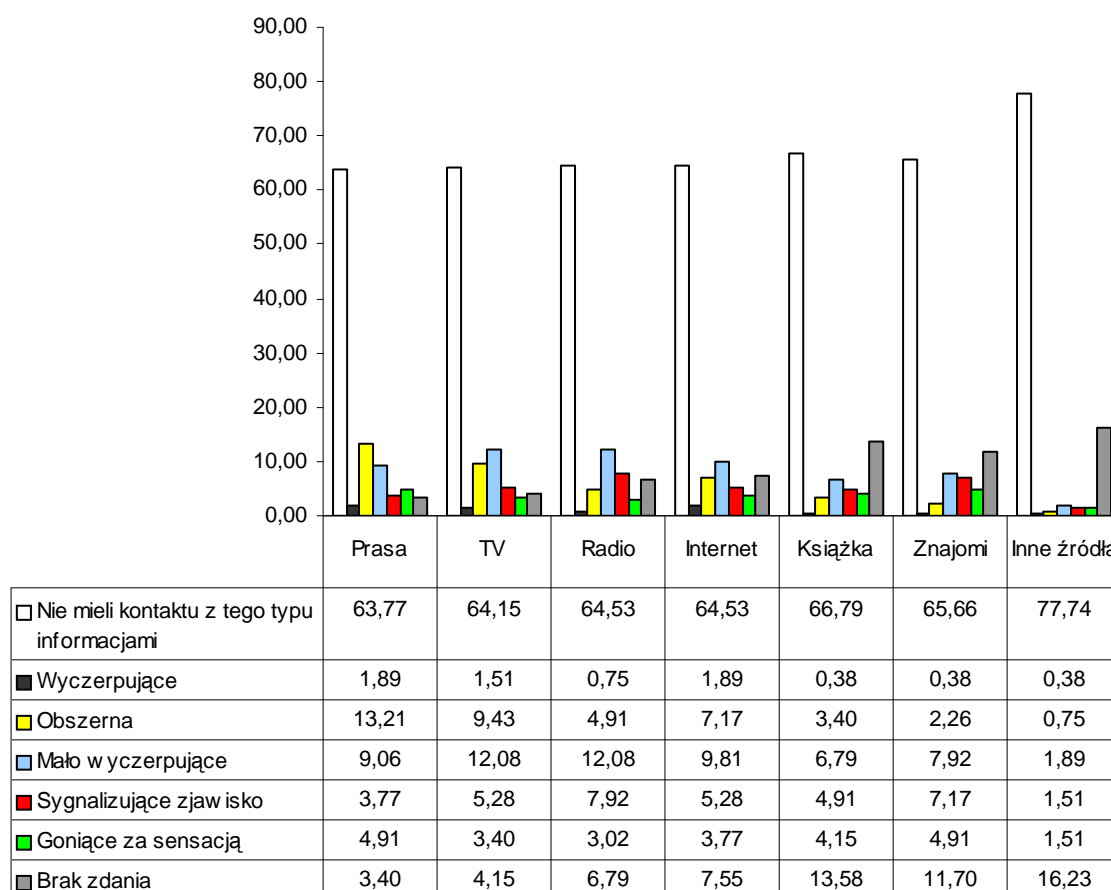
Uzasadnieniem tej sytuacji wydają się dwie najbardziej prawdopodobne okoliczności:

1. Respondenci nie przywiązują wagi do tego typu informacji i szybko je zapominają.
2. Chętniej publikowane są wiadomości o wydarzeniach, które zawsze posiadają element sensacji i odbierane są z pewnym zaciekawieniem, niż relacje, pozbawione tych emocji, a dotyczące działań zapobiegawczych.¹³³

W ocenie wiarygodności źródeł informacji dotyczących międzynarodowych inicjatyw oraz działań instytucji krajowych zmierzających do eliminacji zjawiska prania brudnych pieniędzy uderzający jest odsetek osób (od 63 % do 77,74 % dla poszczególnych typów źródeł informacji) deklarujących brak kontaktu respondentów z tego typu przekazem (wykres 34).

¹³³ Zasada, że autorami artykułów o międzynarodowych inicjatywach i przeciwdziałaniu zjawisku prania brudnych pieniędzy są pracownicy naukowcy służb specjalnych, w polskiej tradycji publikacji prasowych stała się już standardem.

WIARYGODNOŚĆ ŹRÓDEŁ INFORMACJI O DZIAŁANIACH ZAPOBIEGAWCZYCH ZJAWISKU PRANIA BRUDNYCH PIENIĘDZY W OPINII RESPONDENTÓW (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Respondenci za najbardziej wiarygodne źródło informacji relacjonujące działania zapobiegające legalizacji wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych i nieujawnionych źródeł uznali prasę. W ich opiniach dominowała ocena „obszerne” – 13,21 %. Dodatkowym potwierdzeniem znaczącej roli prasy w procesie kształtowania poglądów studentów w zakresie przeciwdziałania zjawisku prania brudnych pieniędzy jest najwyższy odsetek – 1,89 % w kryterium „wyczerpujące”. Do drugiej kategorii źródeł informacji w procesie kształtowania opinii zaliczono telewizję i internet, których sposób postrzegania przez respondentów jest niemalże identyczny. Świadczą o tym proporcje trzech ocen: „wyczerpujące”, „obszerne” i „mało wyczerpujące”; które się równoważą. Trzecią kategorię stanowią: radio, książka i znajomi, w której dominuje odpowiedź „mało wyczerpujące”: radio – 12,08 %, znajomi – 7,92 % oraz książka przy 6,79 % udziale respondentów. Pozostałe elementy oceny tych źródeł informacji są do siebie zbliżone.

Przedstawione wyniki upoważniają do stwierdzenia, że głównymi źródłami teoretycznej jak i faktograficznej wiedzy studentów o szeroko rozumianym zjawisku prania brudnych pieniędzy są media. Struktura wyrażonych opinii o mediach jest silnie zróżnicowana, decydują o tym dwie zależności występujące pomiędzy rangą informacji, a jego

źródłem oraz charakterem samych wiadomości, które zostały zagregowane w dwie ogólniejsze kategorie (wykres 33):

- a) wiadomości bezpośrednio dotyczące prania brudnych pieniędzy,
- b) informacje relacjonujące metody i wyniki przeciwdziałania zjawisku legalizacji środków finansowych.

Do mediów o szczególnym znaczeniu w zakresie zapamiętywania przez respondentów przekazanych informacji i ich wiarygodności uznano telewizję i prasę (wykres 33). Natomiast zróżnicowanie występujące pomiędzy charakterem wiadomości dotyczy wszystkich mediów. Przekaz obejmujący wydarzenia związane z działalnością zorganizowanych grup przestępczych charakteryzuje się kilkakrotnie większą skutecznością zapamiętywania. Informacje uzyskane tą drogą, pomimo że często są oceniane jako goniące za sensacją (telewizja – 13 %, prasa – 9 %) cieszą się największym zaufaniem i autorytetem.

5. CHARAKTERYSTYKA POSTAW POLAKÓW WOBEC PATOLOGII O CHARAKTERZE EKONOMICZNO-FINANSOWYCH W OPINII RESPONDENTÓW

Wyniki przeprowadzonych badań w zakresie zdefiniowania optymalnego poziomu znajomości problematyki prania brudnych pieniędzy przez „współczesnego człowieka” w opinii respondentów upoważnia do wyrażenia poglądu (tabela 36), że 36,15 % studentów było przekonanych, że „współczesny człowiek” powinien wykazać się podstawową znajomością konsekwencji prania brudnych pieniędzy i głównych kierunków przeciwdziałania. Niewiele mniejsza część respondentów, stanowiąca 32,69 %, uważała, że posiadanie świadomości, że pranie brudnych pieniędzy jest szczególnie niebezpieczną, wyspecjalizowaną dziedziną zorganizowanej działalności przestępczej jest wystarczające. Najwyższe wymagania postawiła grupa studentów (19,23%), która była przekonana, że podstawowa znajomość technik legalizacji środków finansowych, ich konsekwencji oraz głównych kierunków przeciwdziałania jest zalecanym poziomem znajomości zagadnień prania brudnych pieniędzy. Wyrazicielami skrajnie odmiennych poglądów byli respondenci uważający, że: jakakolwiek wiedza o praniu brudnych pieniędzy jest zbyt duża (1,92 %) oraz, że oczekiwanym poziomem posiadanej wiedzy jest znajomość problematyki prania brudnych pieniędzy w ujęciu międzynarodowym. Żadna z cech jakościowych nie wywiera istotnego wpływu na rodzaj wyrażonych opinii.¹³⁴

¹³⁴ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów poziomu znajomości zjawiska prania brudnych pieniędzy:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	6,29	0,05	10	18,31
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	3,25	0,05	5	11,07
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	9,35	0,05	5	11,07
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	13,06	0,05	10	18,31
Płeć: kobieta, mężczyzna.	2,03	0,05	5	11,07
Światopogląd religijny.	11,00	0,05	8	15,51
Dysponowanie funduszem swobodnej decyzji przez respondentów	20,03	0,05	20	31,41

Tabela 36

STRUKTURA OPINII RESPONDENTÓW W ZAKRESIE OCZEKIWANEGO POZIOMU ZNAJOMOŚCI PROBLEMATYKI ZJAWISKA PRANIA PIENIĘDZY PRZEZ „WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA” (dane w % dla n = 265)

Proponowany poziom znajomości zjawiska prania brudnych pieniędzy	Wskaźnik
Jakakolwiek wiedza o praniu brudnych pieniędzy jest zbyteczna	1,92
Posiadanie świadomości, że pranie brudnych pieniędzy jest szczególnie niebezpieczną, wyspecjalizowaną dziedziną zorganizowanej działalności przestępczej.	32,69
Podstawowa znajomość technik, faz, oraz konsekwencji prania pieniędzy	8,46
Podstawowa znajomość konsekwencji prania pieniędzy i głównych kierunków przeciwdziałania.	36,15
Podstawowa znajomość technik, konsekwencji prania pieniędzy oraz głównych kierunków przeciwdziałania	19,23
Znajomość problematyki prania brudnych pieniędzy w ujęciu międzynarodowym.	1,54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Strukturę wyrażonych opinii, w zależności od rodzaju cech jakościowych respondentów, w zakresie oczekiwanego przez nich poziomu znajomości zjawiska prania brudnych pieniędzy przez „współczesnego człowieka” przedstawia tabela 37.

Tabela 37

WPŁYW CECH RESPONDENTÓW NA OKREŚLENIE POZIOMU ZNAJOMOŚCI PROBLEMATYKI ZJAWISKA PRANIA PIENIĘDZY PRZEZ „WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA” (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	1	2	3	4	5	6
Rodzaj uczelni						
WSZMiJO w Katowicach	1,33	32,43	10,81	35,14	14,86	5,41
Akademia Ekonomiczna	2,08	31,25	6,25	40,63	16,67	3,13
Uniwersytet Śląski w Katowicach	2,11	32,63	8,42	30,53	24,21	2,11
Płeć respondentów						
Kobieta	1,24	30,43	8,70	35,40	20,50	3,73
Mężczyzna	2,88	34,62	7,69	35,58	16,35	2,88
Wiek respondentów						
Do 25 lat	1,64	32,38	8,20	36,48	18,03	3,28
Od 25 do 30 lat	8,33	16,67	0,00	25,00	41,67	8,33
Powyżej 30 lat	0,00	44,44	22,22	22,22	11,11	0,00
Tryb studiowania						
Stacjonarny	0,89	33,04	6,25	39,29	17,86	2,68
Niestacjonarny	2,61	31,37	9,80	32,68	19,61	3,92

Stopień zaawansowania nauki						
Pierwszy rok studiów	1,61	29,84	8,87	43,55	14,52	1,61
Ostatni rok studiów	2,13	34,04	7,80	28,37	22,70	4,96
Światopogląd religijny						
Ateiści	1,10	34,07	5,49	32,97	24,18	2,20
Katolicy	2,37	31,36	10,06	36,69	15,98	3,55
Protestanci	0,00	25,00	0,00	25,00	25,00	25,00
Świadkowie Jehowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Inne wyznania	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dostęp do funduszu swobodnej decyzji						
W każdym miesiącu dysponowałem (łam) funduszem	2,22	26,67	8,89	38,89	20,00	3,33
Sporadycznie brakowało mi pieniędzy	0,00	28,81	13,56	37,29	20,34	0,00
Średnio co drugi miesiąc brakowało mi pieniędzy	0,00	35,71	7,14	35,71	14,29	7,14
Sporadycznie dysponowałem (łam) funduszem	1,25	37,50	5,00	32,50	17,50	6,25
Notorycznie brakowało mi pieniędzy	9,09	40,91	4,55	27,27	18,18	0,00

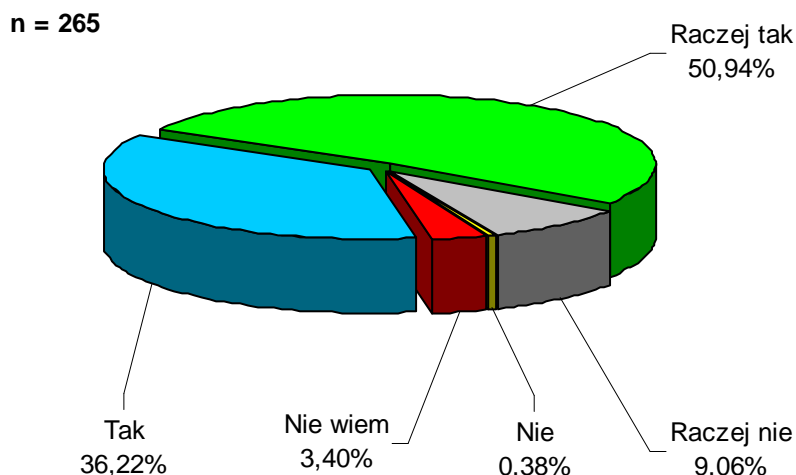
Legenda

1. Jakakolwiek wiedza o praniu brudnych pieniędzy jest zbyt cenna.
2. Posiadanie świadomości, że pranie brudnych pieniędzy jest szczególnie niebezpieczną, wyspecjalizowaną dziedziną zorganizowanej działalności przestępczej.
3. Podstawowa znajomość technik, faz, oraz konsekwencji prania pieniędzy.
4. Podstawowa znajomość konsekwencji prania pieniędzy i głównych kierunków przeciwdziałania.
5. Podstawowa znajomość technik, konsekwencji prania pieniędzy oraz głównych kierunków przeciwdziałania (punkt 20.3 + 20.4 niniejszej ankiety).
6. Znajomość problematyki prania brudnych pieniędzy w ujęciu międzynarodowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Jednym z istotniejszych elementów podczas formułowania ostatecznych wniosków z badań było odpowiedzenie na pytanie: czy studenci, abstrahując od posiadanej przez siebie wiedzy na temat prania brudnych pieniędzy, korupcji, biurokracji uważają, że zagadnienia patologii ekonomiczno-finansowych wymagają intensywnej kampanii informacyjnej adresowanej do społeczeństwa. Agregując wyniki badań (wykres 35) w trzy ogólniejsze kategorie, należy stwierdzić, że zdecydowana większość respondentów (87,16 %) uważa, że kampania informacyjna powinna być przeprowadzona. Odmiennego zdania jest grupa stanowiąca 9,44 % studentów. 3,40 % respondentów nie potrafiła wyrazić opinii w tym zakresie.

ZASADNOŚĆ REALIZACJI ADRESOWANEJ DO SPOŁECZEŃSTA KAMPANII INFORMACYJNEJ
O PATOLOGIACH EKONOMICZNO-FINANSOWYCH W OPINII STUDENTÓW (n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

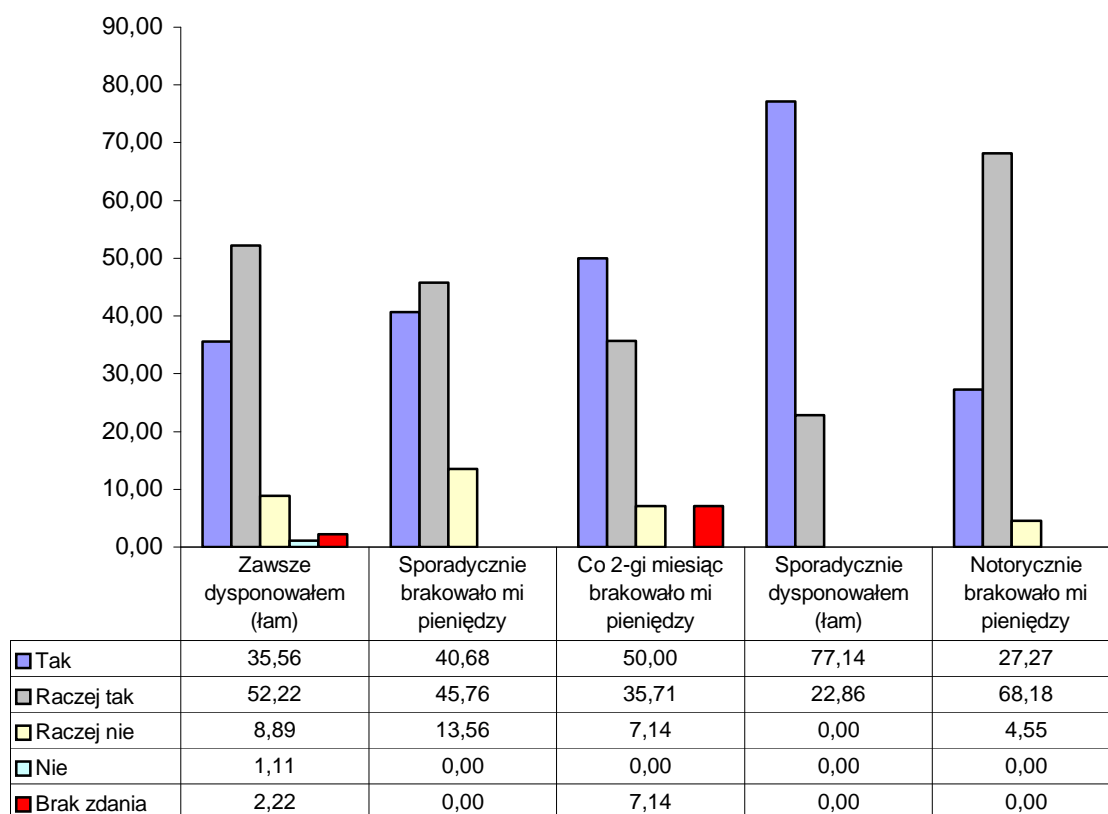
Istotą występującego zróżnicowania opinii respondentów dysponujących funduszem swobodnej decyzji, o różnym stopniu dostępności, w zakresie uzasadnienia realizacji kampanii informacyjnej dotyczącej patologii o charakterze ekonomiczno-finansowym jest występująca relacja pomiędzy ocenami „tak” i „raczej tak”. Ze względu na mały udział ilościowy odpowiedzi „nie” i „raczej nie” oraz „brak zdania”. w strukturze wyrażonych opinii, zrezygnowano z ich interpretacji. Tendencje do zrównoważenia poziomu ocen w zakresie „tak” i „raczej tak” wykazali respondenci, którym sporadycznie brakowało pieniędzy. W grupach studentów, którzy co drugi miesiąc oraz którzy zawsze dysponowali funduszem swobodnej decyzji przemiennie dominowały wypowiedzi „raczej tak” i „tak”. Wyraźna dominacja opinii „raczej tak” wystąpiła u osób, które wstrzymały się z wyrażeniem swojego zdania. Na podstawie wyników testu chi-kwadrat¹³⁵ można stwierdzić że świadomość dysponowania funduszem swobodnej decyzji wpływa na ocenę zasadności realizacji kampanii informacyjnej. Żadna z pozostałych cech jakościowych nie wywiera istotnego wpływu na rodzaj wyrażonych opinii.¹³⁶

¹³⁵ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 31,01$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 26,30$.

¹³⁶ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania przez respondentów zasadności realizacji kampanii informacyjnej:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	8,35	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	2,20	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	4,12	0,05	5	11,07
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	6,66	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	3,93	0,05	4	9,49
Światopogląd religijny.	3,14	0,05	8	15,51

ZRÓŻNICOWANIE OPINII RESPONDENTÓW DYSPONUJĄCYCH FUNDUSZEM SWOBODNEJ DECYZJI O RÓŻNYM STOPNIU DOSTĘPNOŚCI W ZAKRESIE UZASADNIENIA CELOWOŚCI REALIZACJI KAMPANII INFORMACYJNEJ W ZAKRESIE PATOLOGII EKONOMICZNO-FINANSOWYCH (dane w % dla n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Strukturę wyrażonych opinii w odniesieniu do poszczególnych cech respondentów w zakresie zasadności realizacji takiej kampanii przedstawia (tabela 38)

Tabela 38

WPŁYW CECH RESPONDENTÓW NA OCENĘ ZASADNOŚCI REALIZACJI KAMPANII INFORMACYJNEJ DOTYCZĄCEJ PATOLOGII O CHARAKTERZE EKONOMICZNO-FINANSOWYM (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	31,08	56,76	6,76	1,35	4,05
Akademia Ekonomiczna	35,42	51,04	8,33	0,00	5,21
Uniwersytet Śląski w Katowicach	41,05	46,32	11,58	0,00	1,05

Płeć respondentów					
Kobieta	39,75	47,83	8,70	0,00	3,73
Mężczyzna	30,77	55,77	9,62	0,96	2,88
Wiek respondentów					
Do 25 lat	34,43	52,46	9,43	0,41	3,28
Od 25 do 30 lat	50,00	33,33	8,33	0,00	8,33
Powyżej 30 lat	66,67	33,33	0,00	0,00	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	33,04	53,57	8,93	0,00	4,46
Niestacjonarny	38,56	49,02	9,15	0,65	2,61
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	40,32	45,16	9,68	0,81	4,03
Ostatni rok studiów	32,62	56,03	8,51	0,00	2,84
Światopogląd religijny					
Ateiści	34,07	56,04	6,59	0,00	3,30
Katolicy	36,69	48,52	10,65	0,59	3,55
Protestanci	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00
Świadkowie Jehowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Innego wyznania	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W celu scharakteryzowania motywów decyzji, uzasadnionych etycznie, wobec wydarzeń finansowych (ale dotyczących bezpośrednio ludzi) zapytano respondentów o refleksje towarzyszące znalezieniu 100,- złotych. Wyniki badań ilustruje tabela 39.

Tabela 39

STRUKTURA DEKLAROWANYCH REFLEKSJI TOWARZYSZĄCYCH STUDENTOM PODCZAS
ZNALEZIENIA 100,- ZŁOTYCH (dane w % dla n = 265)

Proponowany poziom znajomości zjawiska prania brudnych pieniędzy	Wskaźnik
Dzięki przypadkowi tj. znalezieniu pieniędzy, zakup upragnionej rzeczy stał się bardziej realny	46,42
Dostrzegłem (łam) wewnętrzną sprzeczność, zyskałem (łam) 100,- złotych kosztem innej osoby, która dyskwalifikuje to zachowanie jako ewentualną regułę powszechnego postępowania	32,08
Martwię się, że ktoś zgubił, może ostatnie 100,- złotych w tym miesiącu ?	11,70
Mam wątpliwości czy okoliczności pozyskania pieniędzy gwarantują pełną anonimowość	4,91
Inna refleksja, o ile to będzie możliwe, proszę ją opisać	4,91

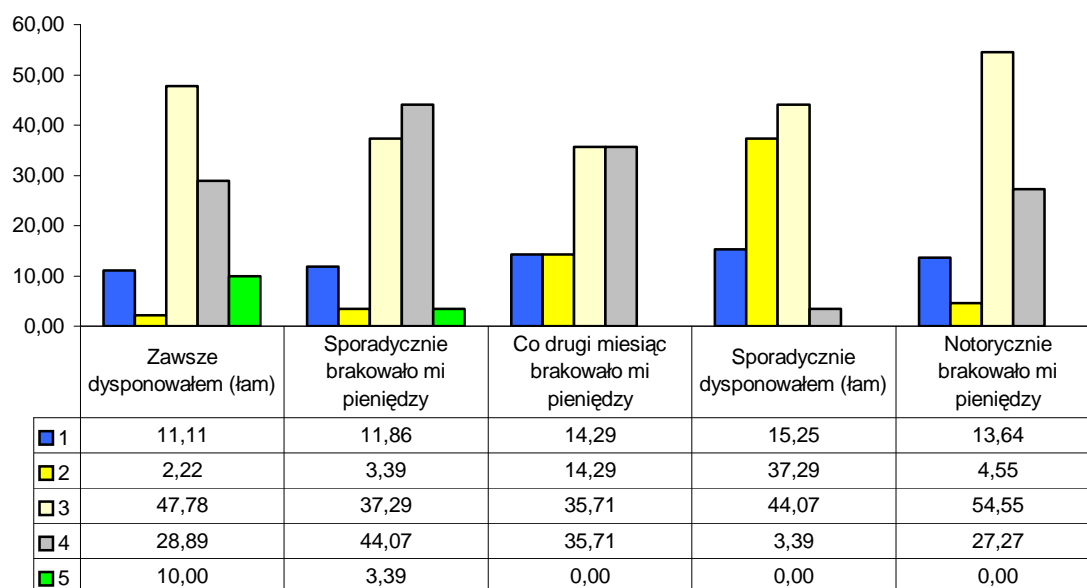
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Przedstawione opinie dotyczące znalezienia pieniędzy zostały zdominowane przez dwie wykluczające się refleksje. Wyrazicielami pierwszej byli studenci (46,42 %), którzy

opowiedzieli się za indywidualnym sposobem interpretacji użyteczności. Polegała ona na tym, że przypadkowo pozyskane pieniądze, będące jeszcze własnością innej, anonimowej osoby, przybliżają wejście w posiadanie wymarzonej rzeczy. Diametralnie odmienny pogląd (32,08 %) zaprezentowali studenci uważający, że powinność w stosunku do indywidualnie rozumianej użyteczności występuje w roli uprzywilejowanej. Nieznaczny udział procentowy w wyrażonych opiniach, uzyskały osoby utożsamiające się z poszkodowanymi (11,08 %). Wielkość odsetek opinii tej grupy w dalszej analizie wyników została uwzględniona w trybie warunkowym ze względu na równomierny rozkład wyrażonych opinii pomiędzy poszczególnymi grupami respondentów. Natomiast studenci poszukujący akceptacji własnych wartości w wielowarstwowym kodeksie etycznym jak i respondenci wskazujący odpowiedź „inna refleksja”, ze względu na mały udział ilościowy w strukturze wyników (po 4,91 %) zostali wykluczeni z dalszej interpretacji wyników badań. Wartość statystyki testowej chi-kwadrat uzasadnia stwierdzenie, że świadomość dysponowania funduszem swobodnej decyzji wywiera istotny wpływ na sposób definiowania refleksji towarzyszącej przypadkowemu pozyskaniu pieniędzy.¹³⁷ Zależność tą ilustruje wykres 37.

Wykres 37

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW DYSPONUJACYCH FUNDUSZEM SWOBODNEJ DECYZJI O RÓŻNYM STOPNIU DOSTĘPNOŚCI W ZAKRESIE REFLEKSJI TOWARZYSZACEJ PRZYPADKOWEMU POZYSKANIU PRZEZ NICH PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Legenda

1. Martwię się, że ktoś zgubił pieniądze, może ostatnie 100,- złotych w tym miesiącu ?
2. Nie jestem pewny (a), czy okoliczności pozyskania pieniędzy gwarantują pełną anonimowość.
3. Dzięki przypadkowi tj. znalezieniu pieniędzy, zakup upragnionej rzeczy stał się bardziej realny
4. Dostrzegłem (łam) wewnętrzną sprzeczność, zyskałem (łam) 100,- złotych kosztem innej osoby, która dyskwalifikuje to zachowanie jako ewentualna regułę powszechnego postępowania
5. Inna refleksja, o ile to będzie możliwe, proszę ją przedstawić.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

¹³⁷ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 85,50$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 26,30$.

Pomimo nielicznego udziału osób utożsamiających się z poszkodowanymi, można wyrazić przekonanie, że prawie równomierny rozkład ocen pomiędzy poszczególnymi grupami o różnym stopniu zamożności świadczy o tym, że empatia z poszkodowanymi jest jedną z cech ich człowieczeństwa, którego natężenie jest odwrotnie proporcjonalne do standardu życia. Najsilniej funkcjonujące przekonanie do prawa własnej interpretacji użyteczności funkcjonuje u osób najbardziej (47,78 %) i najmniej (54,55%) zamożnych. Osoby dostrzegające w fakcie znalezienia przypadkowych pieniędzy pierwszeństwa powinności nad indywidualnym dobrem dominowały w grupie respondentów, którzy sporadycznie (44,07 %) oraz co drugi miesiąc dysponowali (34,71 %) funduszem swobodnej decyzji. Strukturę wyrażonych opinii w odniesieniu do poszczególnych cech respondentów w zakresie przedstawionych refleksji przedstawia tabela 40.

Tabela 40

WPLYW CECH RESPONDENTÓW NA RODZAJ REFLEKSJI DOTYCZĄCEJ ZNALEZIENIA PIENIĘDZY (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	1	2	3	4	5
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	13,51	6,76	43,24	33,78	2,70
Akademia Ekonomiczna	12,50	5,21	51,04	27,08	4,17
Uniwersytet Śląski w Katowicach	9,47	3,16	44,21	35,79	7,37
Płeć respondentów					
Kobieta	11,80	4,35	45,96	33,54	4,35
Mężczyzna	11,54	5,77	47,12	29,81	5,77
Wiek respondentów					
Do 25 lat	10,66	4,92	47,54	31,97	4,92
Od 25 do 30 lat	25,00	8,33	33,33	33,33	0,00
Powyżej 30 lat	22,22	0,00	33,33	33,33	11,11
Tryb studiowania					
Stacjonarny	9,82	2,68	50,00	33,04	4,46
Niestacjonarny	13,07	6,54	43,79	31,37	5,23
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	12,90	4,03	45,16	29,84	8,06
Ostatni rok studiów	10,64	4,67	47,52	34,04	2,13
Światopogląd religijny					
Ateiści	12,09	2,20	51,65	30,77	3,30
Katolicy	11,24	5,92	44,97	32,54	5,33
Protestanci	25,00	25,00	0,00	25,00	25,00
Świadkowie Jehowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Innego wyznania	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00

Legenda

1. Martwię się, że ktoś zgubił pieniądze, może ostatnie 100,- złotych w tym miesiącu ?
2. Nie jestem pewny (a), czy okoliczności pozyskania pieniędzy gwarantują pełną anonimowość.
3. Dzięki przypadkowi tj. znalezieniu pieniędzy, zakup upragnionej rzeczy stał się bardziej realny
4. Dostrzegłem (łam) wewnętrzną sprzeczność, zyskałem (łam) 100,- złotych kosztem innej osoby, która dyskwalifikuje to zachowanie jako ewentualną regułę powszechnego postępowania
5. Inna refleksja, o ile to będzie możliwe, proszę ją przedstawić.

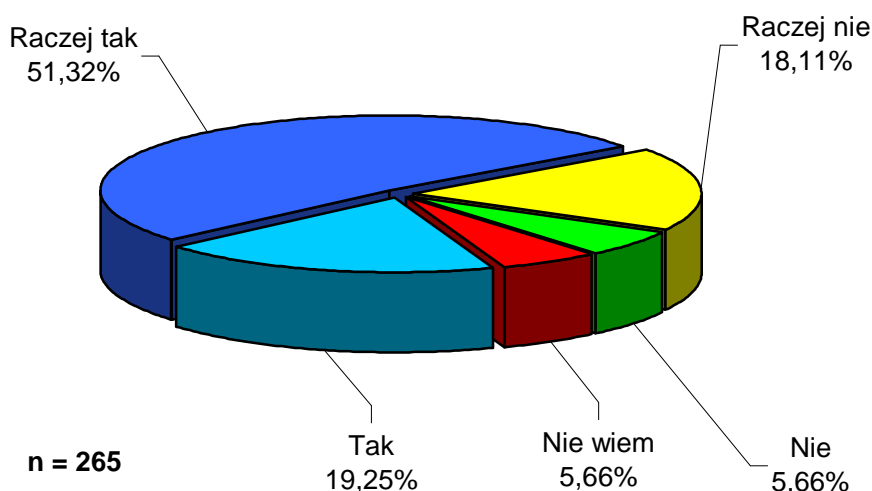
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Żadna z cech jakościowych przedstawionych w tabeli 40 nie wywiera istotnego wpływu na rodzaj wyrażonych opinii.¹³⁸

Poglądy respondentów, uzasadniające stwierdzenie, że jawne akty przestępstw oraz wykroczeń, często o mniejszej szkodliwości, ale dotyczące bezpośrednio ludności: napady, rozboje spotykają się z natychmiastową reakcją społeczeństwa w przeciwieństwie do przestępstw ukrytych, dokonanych w ramach zorganizowanej przestępczości przedstawia wykres 38. Część respondentów stanowiąca 19,25 % próby badawczej odpowiedziała „tak”. Największy odset (51,32 %) stanowili studenci będący wyrazicielami opinii „raczej tak”. Odmienny pogląd, o łącznej wartości 23,77 % stanowiły wypowiedzi „nie” i „raczej nie”.

Wykres 38

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW W ZAKRESIE UZASADNIENIA REAKCJI SPOŁECZEŃSTWA WOBEC PRZESTĘPSTW POPEŁNIONYCH PRZEZ ZORGANIZOWANE GRUPY PRZESTĘPCZE

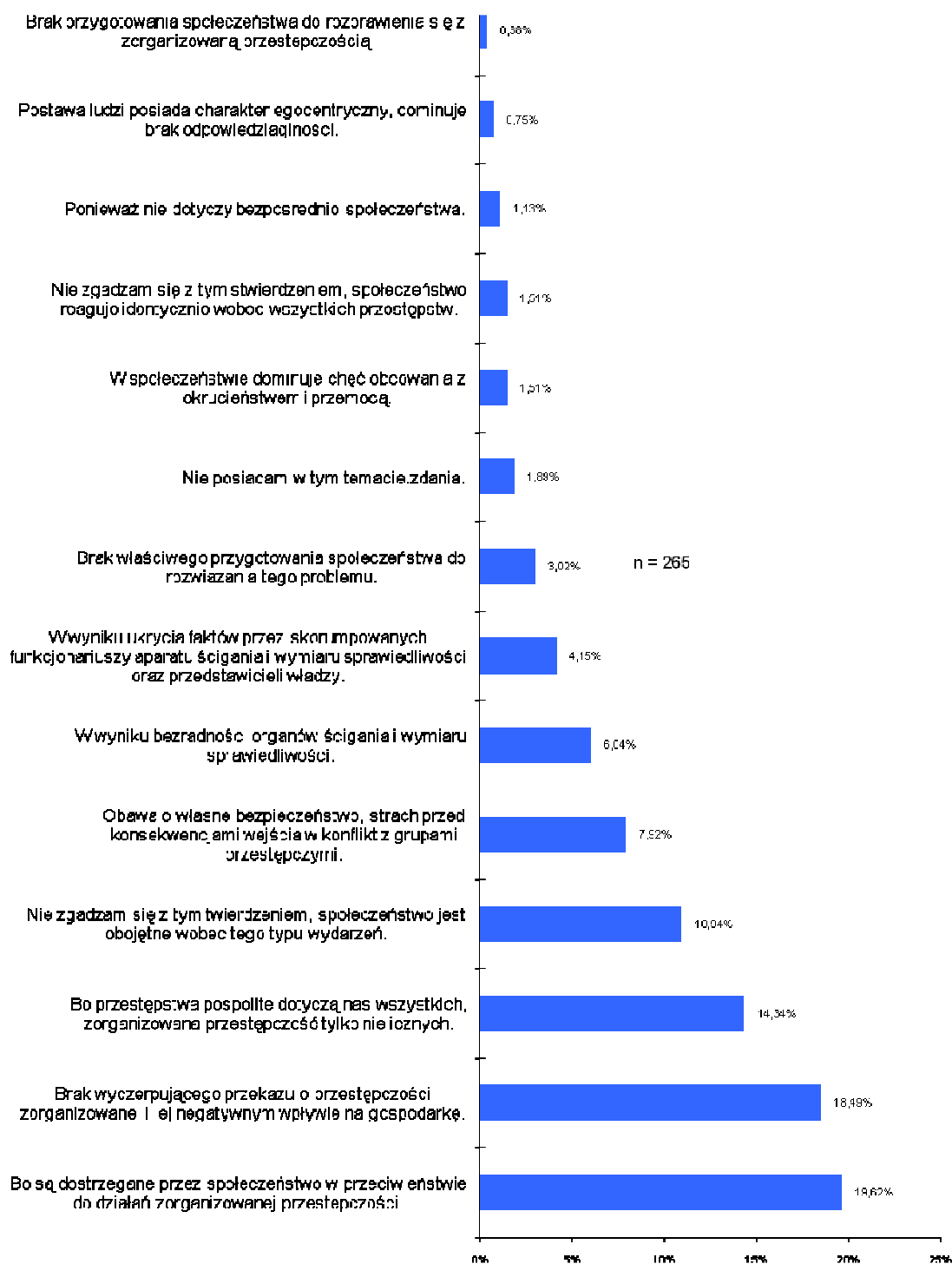
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Uzasadnienie opinii studentów dotyczących stosunku społeczeństwa do przestępstw popełnionych przez zorganizowane grupy przestępcze przedstawia wykres 39.

¹³⁸ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na rodzaj wyrażonej opinii w zakresie znalezienia pieniędzy:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	5,73	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny	3,22	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	5,84	0,05	5	11,07
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	5,77	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	0,82	0,05	4	9,49
Światopogląd religijny.	14,20	0,05	12	21,03

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW W ZAKRESIE USAZADNIENIA OCEN
SPOŁECZEŃSTWA WOBEC PRZESTĘPSTW POPEŁNIONYCH PRZEZ ZORGANIZOWANE
GRUPY PRZESTĘPCZE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Interesujący wydaje się fakt, że dwie dominujące argumentacje uzasadniające postawę społeczeństwa wobec działań operacyjnych zorganizowanej przestępczości dotyczą roli masmediów w procesie kształtowania opinii publicznej. 19,62 % respondentów wyraziło przekonanie, że podyktowane to jest brakiem dostrzeżenia przez społeczeństwo działań zorganizowanych grup przestępczych w przeciwieństwie do wyeksponowanych przez masmedia przestępstw pospolitych. Potwierdzeniem tego poglądu był sformułowany przez studentów (18,49 %) pod adresem mediów zarzut dotyczący niewłaściwej realizacji przekazu o zorganizowanej przestępczości i jej negatywnego wpływu na gospodarkę. Drugą grupę argumentów stanowiły poglądy dotyczące bezpośrednio postawy społeczeństwa. Za stwierdzeniem, że przestępstwa pospolite dotyczą nas wszystkich, natomiast zorganizowane tylko nielicznych, opowiedziało się 14,34 % respondentów. 10,94 % studentów wyraziło przekonanie, że społeczeństwo jest obojętne wobec tego typu wydarzeń. Ważnym elementem uzyskanych wyników jest fakt, że żadna z cech jakościowych nie wywiera istotnego wpływu na sposób postrzegania postawy społeczeństwa wobec przestępstw zorganizowanych grup przestępczych.¹³⁹ Strukturę wpływu poszczególnych cech jakościowych na przedstawioną argumentację postaw społeczeństwa przedstawia tabela 41.

Tabela 41

WPLÝW CECH JAKOŚCIOWYCH RESPONDENTÓW NA SPOSÓB ARGUMENTOWANIA
POSTAWY RESPONDENTÓW WOBEC PRZESTĘPSTW ZORGANIZOWANEJ PRZESTĘPCZOŚCI
(dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	18,92	52,70	14,86	5,41	8,11
Akademia Ekonomiczna	14,58	50,00	20,83	7,29	7,29
Uniwersytet Śląski w Katowicach	24,21	51,58	17,89	4,21	2,11
Płeć respondentów					
Kobieta	15,53	52,17	20,50	6,21	5,59
Mężczyzna	25,00	50,00	14,42	4,81	5,77

¹³⁹ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na sposób postrzegania postawy społeczeństwa wobec przestępstw zorganizowanej przestępczości:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^{2*}
Rodzaj uczelni	7,36	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	4,17	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	3,25	0,05	5	11,07
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	7,27	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	4,51	0,05	4	9,49
Światopogląd religijny.	9,46	0,05	12	21,03
Dysponowanie funduszem swobodnej decyzji przez respondentów	15,70	0,05	16	26,30

Wiek respondentów					
Do 25 lat	18,85	52,05	18,44	4,92	5,74
Od 25 do 30 lat	16,67	50,00	16,67	8,33	8,33
Powyżej 30 lat	33,33	33,33	11,11	22,22	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	24,11	50,00	14,29	6,25	5,36
Niestacjonarny	15,69	52,29	20,92	5,23	5,88
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	21,77	50,81	18,55	3,23	5,65
Ostatni rok studiów	17,02	51,77	17,73	7,80	5,67
Światopogląd religijny					
Ateiści	19,78	51,65	21,98	2,20	4,40
Katolicy	19,53	49,70	16,57	7,69	6,51
Protestanci	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Świadkowie Jehowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Innego wyznania	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Dostęp do funduszu swobodnej decyzji					
W każdym miesiącu dysponowałem (łam) funduszem	20,00	56,67	12,22	6,67	4,44
Sporadycznie brakowało mi pieniędzy	25,42	52,54	15,25	1,69	5,08
Średnio co drugi miesiąc brakowało mi pieniędzy	42,86	28,57	28,57	0,00	0,00
Sporadycznie dysponowałem (łam) funduszem	35,00	45,00	5,00	15,00	0,00
Notorycznie brakowało mi pieniędzy	22,73	36,36	27,27	9,09	4,55

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

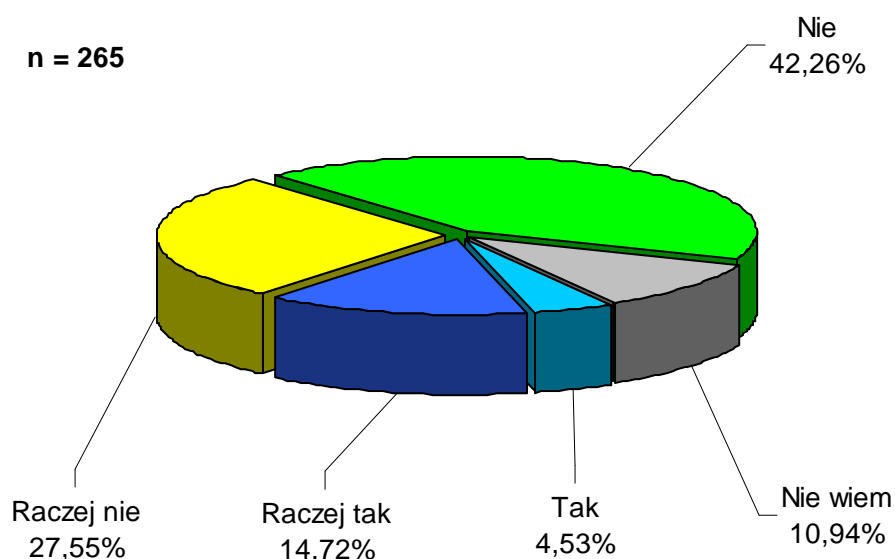
Za stwierdzeniem, że „pierwszy milion w biznesie należy ukraść” opowiedziało się łącznie 19,25 % studentów, twierdzących „tak” – 4,53 % i „raczej tak” – 14,72 %. Przeciwnikami tego poglądu była zdecydowana większość respondentów (69,81 %). Tworzyły ją dwie grupy: wyraziciele opinii „nie” – 42,26 % i „raczej nie” – 27,55 %. Osoby nie potrafiące sprecyzować opinii tym temacie stanowiły 10,94 %. Zróznicowanie struktury wyrażonych poglądów przedstawia wykres 40. Wartość testu chi-kwadrat obejmującego wpływ stopnia zamożności studentów, wyrażonego poprzez różną dyspozycyjność funduszem swobodnej decyzji, na rodzaj dokonanego wyboru w zakresie zasadności kradzieży pierwszego miliona w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, upoważnia do stwierdzenia, że niniejsza cecha jakościowa wywiera istotny wpływ na charakter wyrażonej opinii.¹⁴⁰ W ramach realizowanej analizy występującej zależności dokonano agregacji ocen w trzy ogólniejsze kategorie:

1. Twierdzący „tak” i raczej tak”.
2. Wyraziciele opinii „nie” i raczej nie”.
3. Osoby nie potrafiące przedstawić opinii.

Zależność tą ilustruje wykres 41.

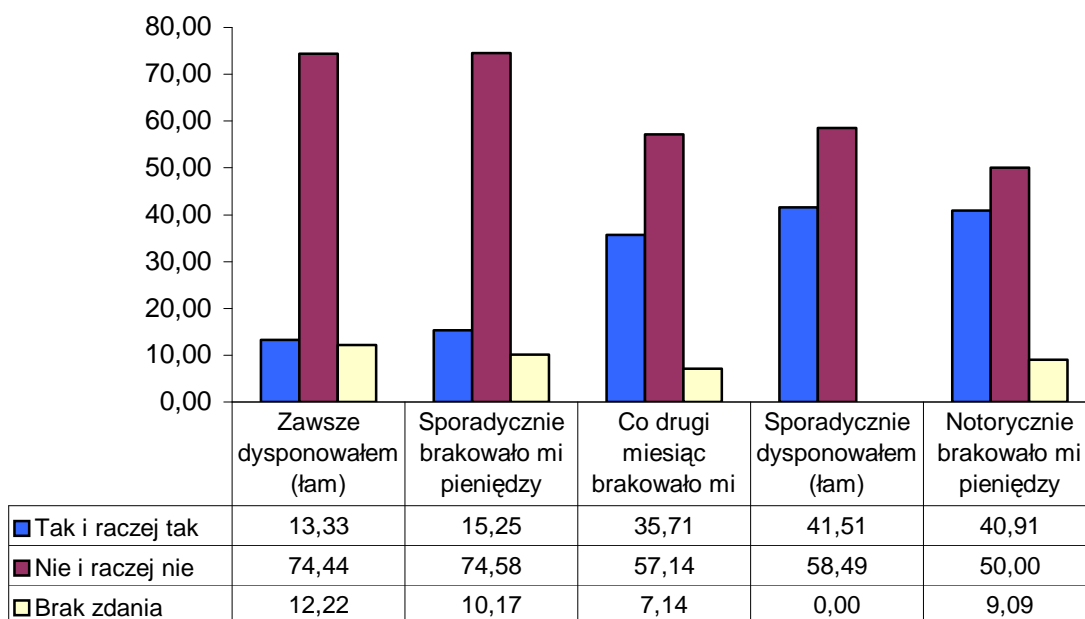
¹⁴⁰ Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 44,65$ przy wartości krytycznej $\chi^{2*} = 26,30$.

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW W ZAKRESIE ZASADNOŚCI STWIERDZENIA, ŻE
PIERWSZY MILION W BIZNESIE NALEŻY UKRAŚĆ

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW O RÓŻNYM STOPNIU ZAMOŻNOŚCI W ZAKRESIE
UZASADNIENIA TWIERDZENIA, ŻE PIERWSZY MILION W BIZNESIE NALEŻY UKRAŚĆ
(dane w % dla n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Występujące zróżnicowanie zostało wyrażone poprzez relację dwóch przeciwstawnych opinii: „tak” i „raczej tak” oraz „nie” i „raczej nie” w grupach utworzonych przez studentów o różnym stopniu zamożności. Pośród osób deklarujących, że zawsze dysponowały funduszem swobodnej decyzji, studenci zaprzeczający stanowili 74,44 %, natomiast akceptujący pogląd zasadności kradzieży pierwszego miliona w zgromadzonym majątku stanowiło 13,33 % respondentów. Wraz z obniżeniem się stopnia zamożności rósł udział procentowy zwolenników kradzieży z jednoczesnym zmniejszeniem się ilości przeciwników tej decyzji. W grupie studentów deklarującej notoryczny brak pieniędzy nastąpiło zrównoważenie przeciwstawnych opinii. Za kradzieżą pierwszego miliona opowiedziało się 40,91 %, natomiast przeciwnicy stanowili 50,00 % osób uczestniczących w badaniu.

Tabela 42

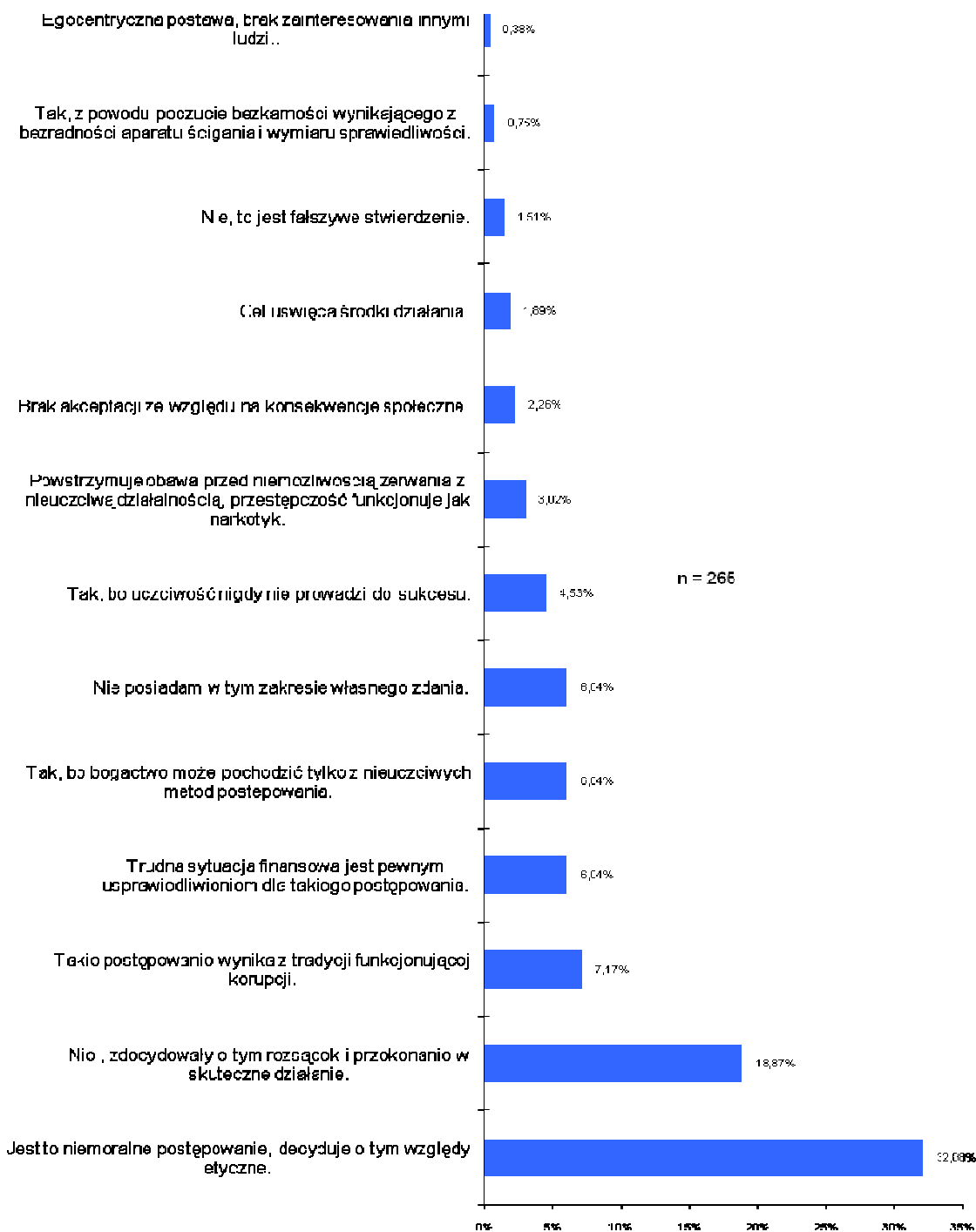
WPŁYW CECH RESPONDENTÓW NA UZASADNIENIE DECYZJI ZWIĄZANEJ Z KRADZIEŻĄ PIERWSZEGO MILIONA W RAMACH PROWADZONEGO BIZNESU (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	8,11	18,92	28,38	36,49	8,11
Akademia Ekonomiczna	5,21	8,33	29,17	42,71	14,58
Uniwersytet Śląski w Katowicach	1,05	17,89	25,26	46,32	9,47
Płeć respondentów					
Kobieta	4,35	9,94	27,95	47,83	9,94
Mężczyzna	4,81	22,12	26,92	33,65	12,50
Wiek respondentów					
Do 25 lat	3,69	15,16	28,28	41,80	11,07
Od 25 do 30 lat	25,00	0,00	16,67	50,00	8,33
Powyżej 30 lat	0,00	22,22	22,22	44,44	11,11
Tryb studiowania					
Stacjonarny	0,41	7,05	25,10	49,38	18,05
Niestacjonarny	3,48	15,33	25,44	44,25	11,50
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	3,23	12,90	25,81	46,77	11,29
Ostatni rok studiów	5,67	16,31	29,08	38,30	10,64
Światopogląd religijny					
Ateiści	1,10	20,88	27,47	38,46	12,09
Katolicy	6,51	11,83	27,22	43,79	10,65
Protestanci	0,00	0,00	50,00	50,00	0,00
Świadkowie Jehowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Innego wyznania	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Hierarchię i rodzaje przedstawionych uzasadnień wyrażonych opinii w zakresie kradzieży pierwszego miliona w ramach prowadzonego biznesu przedstawia wykres 42.

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW W ZAKRESIE USAZADNIENIA OCEN
SPOŁECZEŃSTWA WOBEC POGLĄDU O KONIECZNOŚCI KRADZIEŻY PIERWSZEGO MILIONA
W BIZNESIE

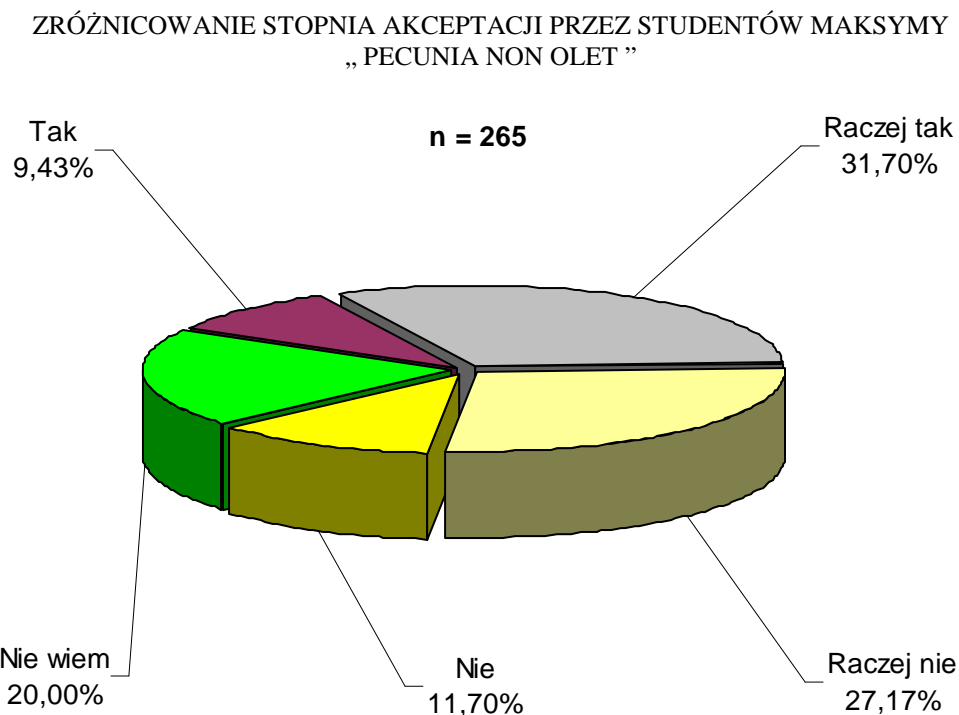

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Żadna z cech jakościowych przedstawionych w tabeli 42 nie wpływa w sposób istotny na charakter podejmowanej decyzji w zakresie zasadności kradzieży pierwszego miliona w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.¹⁴¹

Ostatnim elementem prowadzonych badań było zdefiniowanie stopnia akceptacji, bądź odrzucenie przez studentów rzymskiej maksymy „Pecunia non olet” – pieniądze nie śmierdzą. Strukturę wyrażonych opinii w tym zakresie ilustruje wykres 43.

Wykres 43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Dokonana agregacja wyników w ogólniejsze trzy kategorie, umożliwiła prezentację dwóch przeciwstawnych, równorzędnych pod względem udziału procentowego poglądów. Osoby akceptujące stanowiły 41,13 %, natomiast odrzucające maksymę utworzyły grupę 38,87 %. Stosunkowo duży udział (20,00 %) stanowili studenci nie potrafiący

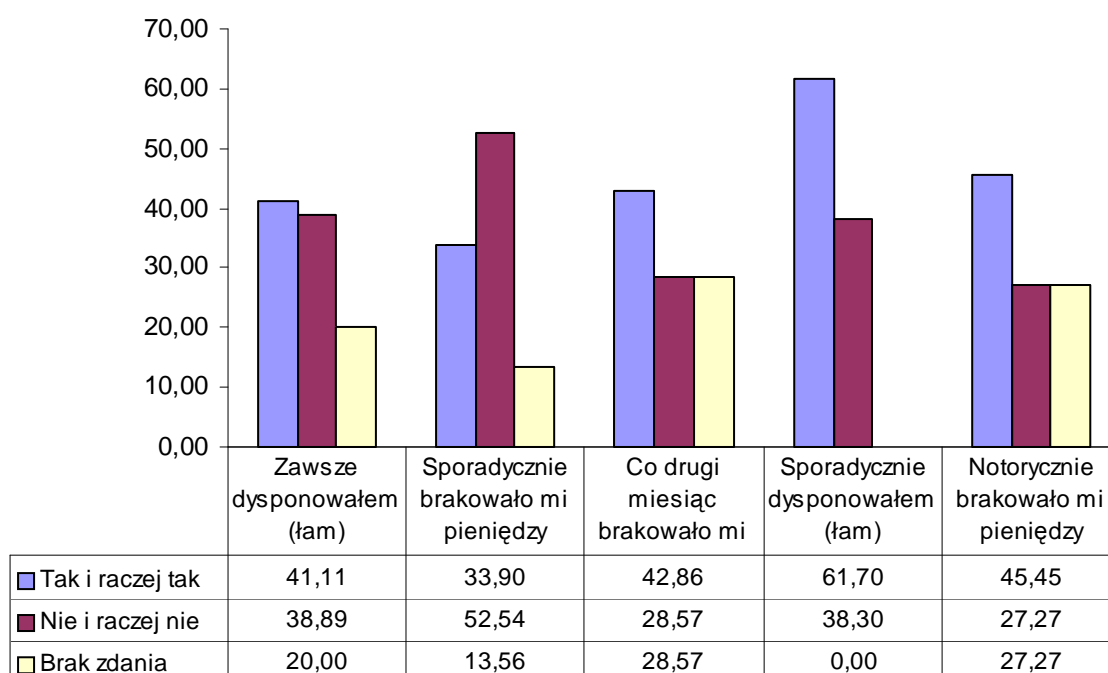
¹⁴¹ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na podjęcie decyzji dotyczącej zasadności kradzieży pierwszego miliona w ramach prowadzonej działalności gospodarczej:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	12,07	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	28,96	0,05	4	9,488
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	2,80	0,05	5	11,07
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	14,96	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	9,80	0,05	4	9,49
Światopogląd religijny.	11,03	0,05	12	21,03

przedstawić w tym temacie opinii. Sytuacja ta może być podyktowana brakiem znajomości przez respondentów okoliczności powstania i znaczenia maksymy „Pecunia non olet”. Wyniki testu chi-kwadrat umożliwiają stwierdzenie, że stopień zamożności respondentów, tak jak w poprzednich przypadkach, wywiera istotny wpływ na poziom akceptacji maksymy przez studentów.¹⁴² Strukturą zróżnicowania przedstawia wykres 44.

Wykres 44

ZRÓŻNICOWANIE STOPNIA AKCEPTACJI MAKSYMĄ PIENIĄDZE NIE ŚMIERDZĄ
W ZALEŻNOŚCI OD STOPNIA ZAMOŻNOŚCI STUDENTÓW
(dane w % dla n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Występujące zróżnicowanie zostało zilustrowane poprzez trzy grupy opinii uzyskanych w wyniku przeprowadzonej agregacji. W grupach osób deklarujących notoryczny brak pieniędzy oraz sporadyczne i co drugi miesiąc dysponowanie funduszem swobodnej decyzji występuje dominacja poglądu, że pieniądze nie śmierdzą. Zdecydowane odrzucenie maksymy zostało dokonane przez grupę studentów wyrażających opinię, że sporadycznie brakuje im nie odnotowano pojawienia się braku zdecydowania w zakresie wyrażonej opinii pieniędzy. Strukturę zróżnicowania w zakresie akceptacji bądź odrzucenia maksymy „Pecunia non olet” przedstawia tabela 43.

¹⁴² Wartość statystyki testowej $\chi^2 = 28,15$ przy wartości krytycznej $\chi^2* = 26,30$.

Tabela 43

STRUKTURA ZRÓŻNICOWANIA WPŁYWU CECH JAKOŚCIOWYCH NA STOPIEŃ AKCEPTACJI PRZEZ STUDENTÓW MAKSYMY „PECUNIA NON OLET” (dane w % dla n = 265)

Typ cechy jakościowej	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Brak zdania
Rodzaj uczelni					
WSZMiJO w Katowicach	8,11	39,19	22,97	8,11	21,62
Akademia Ekonomiczna	9,38	30,21	26,04	11,46	22,92
Uniwersytet Śląski w Katowicach	10,53	27,37	31,58	14,74	15,79
Płeć respondentów					
Kobieta	6,21	29,81	30,43	13,04	20,50
Mężczyzna	14,42	34,62	22,12	9,62	19,23
Wiek respondentów					
Do 25 lat	8,61	32,38	25,41	12,30	21,31
Od 25 do 30 lat	16,67	25,00	50,00	0,00	8,33
Powyżej 30 lat	22,22	22,22	44,44	11,11	0,00
Tryb studiowania					
Stacjonarny	10,71	33,04	26,79	10,71	18,75
Niestacjonarny	8,50	30,72	27,45	12,42	20,92
Stopień zaawansowania nauki					
Pierwszy rok studiów	4,84	32,26	29,03	12,10	21,77
Ostatni rok studiów	13,48	31,21	25,52	11,35	18,44
Światopogląd religijny					
Ateiści	10,99	36,26	29,67	6,59	16,48
Katolicy	8,28	29,59	25,44	14,79	21,89
Protestanci	25,00	25,00	25,00	0,00	25,00
Świadkowie Jehowy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Innego wyznania	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Żadna z przedstawionych cech jakościowych w tabeli 43 nie wywiera istotnego wpływu na stopień akceptacji maksymy „Pecunia non olet”.¹⁴³ Hierarchię i rodzaje przedstawio-

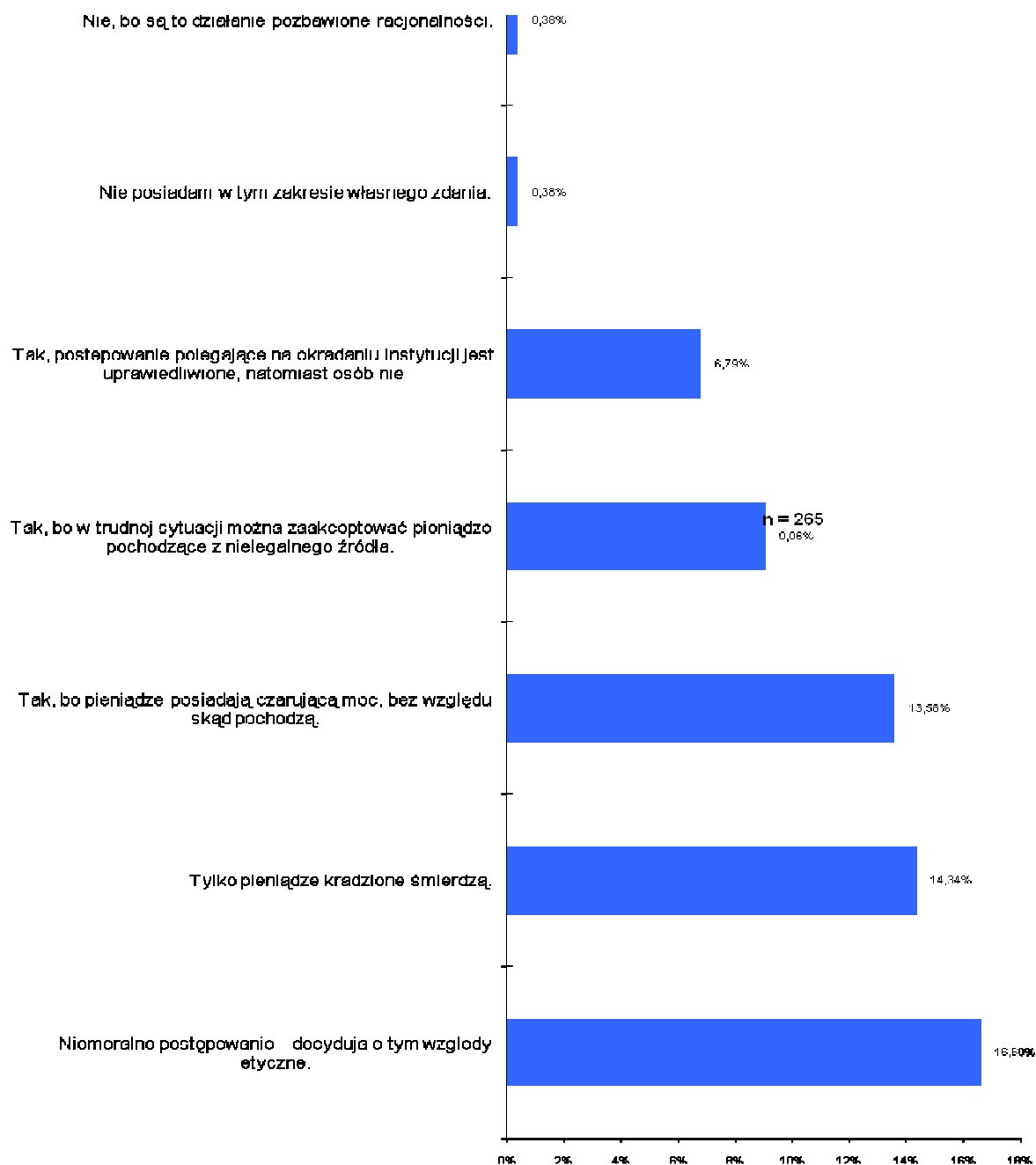
¹⁴³ Wyniki testu chi-kwadrat Pearsona w zakresie wpływu cech jakościowych na stopień akceptacji przez studentów maksymy „Pecunia non olet”:

Cecha jakościowa	Wartość statystyki testowej χ^2	Poziom istotności	Stopnie swobody	Wartość krytyczna χ^2_{α}
Rodzaj uczelni	6,32	0,05	8	15,51
System nauki: stacjonarny, niestacjonarny.	0,77	0,05	4	9,49
Stopień zaawansowania nauki: pierwszy, ostatni rok studiów	5,94	0,05	5	11,07
Wiek: do 25 lat, od 25 do 30 lat, powyżej 30 lat.	10,74	0,05	8	15,51
Płeć: kobieta, mężczyzna.	7,27	0,05	4	9,49
Światopogląd religijny.	10,27	0,05	12	21,03

nych uzasadnień wyrażonych bądź odrzucających akceptację poglądu, że pieniądze nie śmierdzą przedstawia wykres 45.

Wykres 45

ZRÓŻNICOWANIE OPINII STUDENTÓW W ZAKRESIE AKCEPTACJI BĄDŹ ODRZUCENIA
MAKSYMY „PECUNIA NON OLET”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Pośród uzasadnień przedstawionych argumentacji, które przekroczyły dziesięcioprocentowy próg, znalazły się dwie opinie sugerujące odrzucenie maksymy:

1. 16,60 % studentów było przekonanych, że podporządkowanie postępowania poszczególnych osób maksymie „Pecunia non olet” jest niemoralne.
2. Grupa stanowiąca 14,34 % próby badawczej wyraziła przekonanie, że śmierdzą tylko brudne pieniądze.

oraz jedna uzasadniająca (13,58 %) akceptację maksymy jako jednego z elementów kodeksu etycznego: pieniądze posiadają czarującą moc, bez względu skąd pochodzą.

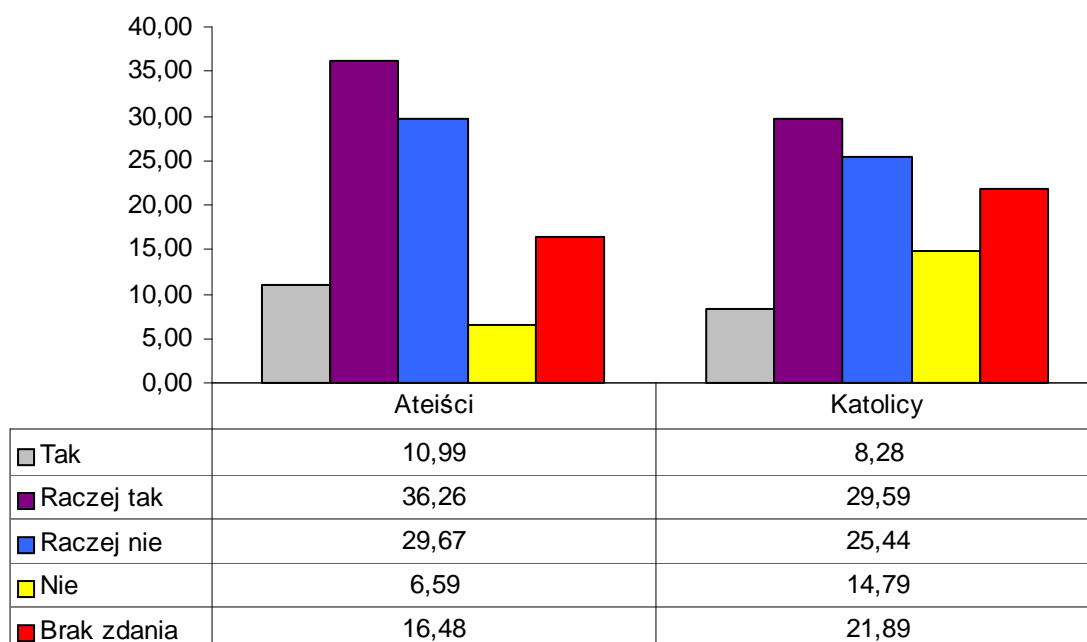
Warte podkreślenia jest występujące podobieństwo struktur wyrażonych opinii przez ateistów i katolików w zakresie:

1. Stopnia akceptacji maksymy „Pecunia non olet”
2. Stopnia akceptacji zasadności twierdzenia, że pierwszy milion w biznesie należy ukraść,
3. Refleksji towarzyszącej znalezieniu 100,- złotych.

Zależności te ilustrują wykresy 46, 47, 48.

Wykres 46

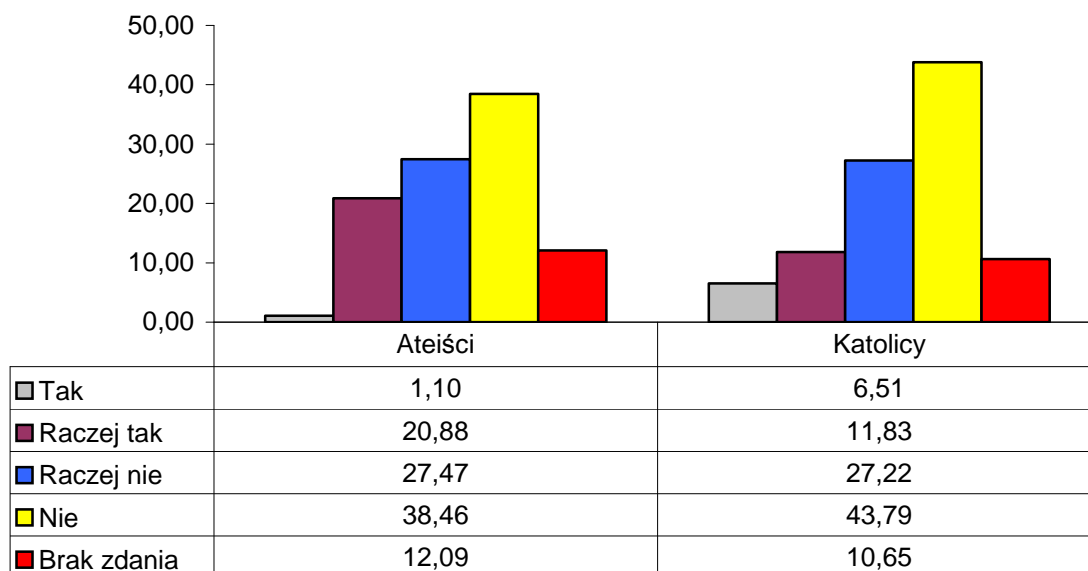
ZRÓŻNICOWANIE OPINII DOTYCZĄCYCH AKCEPTACJI MAKSYMY „PECUNIA NON OLET” PRZEZ STUDENTÓW O ODMIENNYCH POGLĄDACH RELIGIJNYCH
(dane w % dla n = 265)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

W obydwu grupach, katolików jak i ateistów, największy udział procentowy posiadały osoby skłonne uzasadnić swój wybór określeniem „raczej tak” lub „raczej nie”. Niewielką przewagę pośród nich posiadali studenci akceptujący maksymę „Pecunia non olet”. Natomiast pośród osób o wyraźnie sprecyzowanych poglądach (twierdzących „tak” lub „nie”) u katolików przewagę posiadały osoby odrzucające twierdzenie, w przeciwieństwie do ateistów w pośród których dominowali zwolennicy.

ZRÓŻNICOWANIE OPINII DOTYCZĄCYCH AKCEPTACJI STWIERDZENIA, ŻE PIERWSZY MILION W BIZNESIE NALEŻY UKRAŚĆ PRZEZ STUDENTÓW O ODMIENNYCH POGLĄDACH RELIGIJNYCH (dane w % dla n = 265)

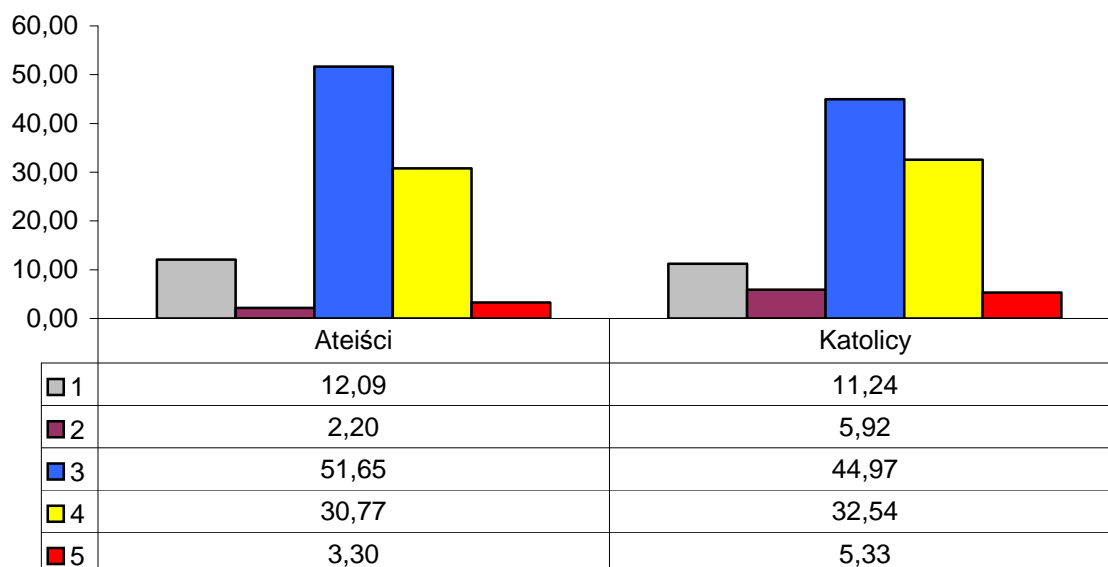

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Stopniowy charakter ocen oraz ich kolejność jest niemalże identyczna. Pośród studentów dominuje brak przyzwolenia na pewien sposób postępowania, określany powszechnie, że pierwszy milion w biznesie należy ukraść. Uderza wielkość grupy utworzonej przez respondentów, którzy nie potrafili w tym zakresie przedstawić opinii. Natomiast w przypadku prezentacji refleksji towarzyszących znalezieniu 100,- złotych (wykres 48) na pierwsze miejsce wysunęło się praktyczne wykorzystanie nadarzającej się okazji.

Otrzymane wyniki dają podstawę do twierdzenia, że zdecydowana większość studentów posiada indywidualnie wypracowany system hierarchii wartości oraz zasad postępowania. Ateiści tak jak katolicy w sposób nie reprezentatywny dla deklarowanych przez siebie lub odrzuconych poglądów religijnych, akceptowali bądź odrzucali maksymę „Pecunia non olet” - żadne pieniądze nie śmierdzą. Identywną zależność w zakresie struktury wyrażonych opinii odnotowano w pozostałych badaniach dotyczących refleksji towarzyszącej znalezieniu 100,- złotych oraz uznania bądź zaprzeczeniu stwierdzeniu, że pierwszy milion w biznesie należy ukraść.

ZRÓŻNICOWANIE REFLEKSJI DOTYCZĄCYCH ZNALEZIENIA 100,- ZŁOTYCH PRZEZ STUDENTÓW O ODMIENNYCH POGLADACH RELIGIJNYCH
(dane w % dla n = 265)

Legenda

1. Martwię się, że ktoś zgubił, może ostatnie 100,- złotych w tym miesiącu ?
2. Nie jestem pewny, czy okoliczności pozyskania pieniędzy gwarantują pełną anonimowość.
3. Dzięki przypadkowi tj. znalezieniu pieniędzy, zakup upragnionej rzeczy stał się bardziej realny.
4. Dostrzegam wewnętrzną sprzeczność, zyskałem (łam) 100,- złotych kosztem innej osoby, które dyskwalifikuje to zachowanie jako ewentualną regułę powszechnego postępowania.
5. Inne refleksje, o ile to będzie możliwe, proszę ją opisać

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań bezpośrednich

Wyniki badań upoważniają do stwierdzenia, że według opinii publicznej (łącznie twierdzących „tak” i „raczej tak” 70,57 %), nieliczne publikacje prasowe i informacyjny charakter wiadomości radiowo-telewizyjnych, stanowi główną przeszkodę aby w stosunku do przestępstw ukrytych, społeczeństwo odnosiło się w identyczny sposób jak do przestępstw jawnych, często o mniejszej szkodliwości, ale dotyczących bezpośrednio ludzi. Potwierdzeniem tego poglądu było postawienie wobec mediów zarzutu przez respondentów stanowiących 18,49 % próby badawczej. Dotyczył on braku realizacji właściwego przekazu o przestępczości zorganizowanej i jej negatywnego wpływu na gospodarkę. Odmiennego zdania, łącznie wypowiedzi „nie” i „raczej nie”, byli studenci stanowiący 23,77 % respondentów, z których 10,94 % respondentów przedstawiło pogląd, że społeczeństwo jest obojętne wobec tego typu wydarzeń. Ważnym elementem uzyskanych wyników jest fakt, że żadna z cech jakościowych nie wywiera istotnego wpływu na sposób uzasadnienia postawy społeczeństwa wobec działań operacyjnych zorganizowanych grup przestępczych.

Natomiast okazjonalny i fragmentaryczny charakter pozyskiwanych wiadomości jest główną przyczyną, że wiedza społeczeństwa o istocie zjawiska i metodach przeciwdziałania procesowi prania pieniędzy jest niewystarczająca. Od 63,77 % do 77,74 % studentów w zależności od źródła informacji nie miała kontaktu z tego typu wiadomo-

ściami. 36,15 % studentów wyraziło przekonanie, że w ramach niezbędnego minimum, konieczne jest posiadanie wiedzy, na poziomie podstawowym o konsekwencjach prania brudnych pieniędzy oraz o głównych kierunkach przeciwdziałania procesowi. Niewiele mniejsza część respondentów, stanowiąca 32,69 %, uważała za konieczne posiadanie przez społeczeństwo świadomości, że pranie brudnych pieniędzy jest szczególnie niebezpieczną, wyspecjalizowaną dziedziną zorganizowanej działalności przestępczej. Ponadto zdecydowana większość respondentów (87,16 %) uważała, że kampania informacyjna dotycząca patologii finansowo-ekonomicznych powinna być przeprowadzona. Tylko 1,92 % studentów uważało, że jakakolwiek wiedza o praniu brudnych pieniędzy jest zbędna.